Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана
№ 305 (14722)
1977 оной декабриин 31, суббото
Сэн 2 мүнгэн.

РСФСР-эй Верховно Советдэй Президиумэй

УКАЗ

БУРЯАДАЙ АССР-эй ЭМНЭЛГЭ-ҺЭРГЫЛЭЛГЫН ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ МЕДИЦИНСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ РСФСР-эй ГАБЬЯАТА ВРАЧАЙ ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Арадай элүүрые хамгаалгын талаар габьяануудтай байһанайнь түлөө нимэ хүнүүдтэ хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо:
РСФСР-эй ГАБЬЯАТА ВРАЧ

1. **Антохонов** Борис Хунгеевичтэ — республиканска больницын таһагые даагша.
2. **Мункоева** Галина Владимировнада — Хяагтын районой түбэй больницын таһагые даагша.
3. **Павлова** Галина Сергеевнада — Улаан-Үдэ хотын үхибүүдэй хоёрдохи больницын таһагые даагша.

**РСФСР-эй Верховно Советдэй Президиумэй
Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.**

**РСФСР-эй Верховно Советдэй Президиумэй
Секретарь Х. НЕШКОВ.**

Москва. 1977 оной декабриин 28.

Буряадай АССР-эй юһэдэхи зарлалай Верховно Советдэй долоодохи сесси

БУРЯАДАЙ АССР-эй 1978 оной ЭКОНОМИЧЕСКА БА СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЫН ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБ ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Госпланай түрүүлэгшэ, депутат Д-Н. Т. РАДНАЕВАЙ элидхэлһээ

Хүндэтэ нүхэд депутадууд!

КПСС-эй XXV съездын шиидхэбэринүүд дотор, СССР-эй шэнэ Конституци тухай, мүн Агууехэ Октябриин социалис революциин 60 жэлэй ойн баярай суглаан дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн элидхэлнүүд болон КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1977 он) Пленум дээрэ тэрэнэй хэлэһэн үгэ соо совет обществын саашанхи экономическа ба социальна хурдан түргэн хүгжэлтын үндэһэ һуури болохо заабаринууд найруулагданхай.

Республикын Госпланай зохёон табиһан Буряадай АССР-эй 1978 оной экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй проектые таанадай үзэмжэдэ республикын Министрнүүдэй Совет табина гэжэ элидхэл хэлэбэ.

Экономическа ба социальна хүгжэлтын талаар түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые, КПСС-эй XXV съездын, тэрээнһээ хойшо үнгэрһэн партиин ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые болон КПСС-эй областной комитедэй заабаринуудые үндэһэ болгон тус түсэб табигдаһан байна. Үсэгэлдэр боложо үнгэрһэн КПСС-эй обкомой пленум 1978 оной гүрэнэй түсэбэй проект дэмжээд, манай республикын Верховно Советдэй сессиин үзэмжэдэ табиха гэжэ зууршалаа.

Буряадай АССР-эй министерство болон албан зургануудай, промышленна предприятинуудай түсэбүүдэй проектнүүдые, мүн арадай ажахын хүгжэлтын урдшалан гаргагдаһан 1976—1977 онуудай дүнгүүдые нарин нягтаар хаража үзэһэнэй эсэстэ энэ түсэбэй проект зохёон табигдаа.

Арбадахи табан жэлэй түрүүшын хоёр жэлэй түсэбэй үргэлтын нэгэ зарим дүнгүүд дээрэ тогтохыемни зүбшөөгыт.

Табан жэлэй хоёр жэл соо, урдшалан сэгнэһэнэй ёһоор, промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн 3,3 процентээр, ажалай бүтээсэ—0,9 процентээр дээшэлхэ байна. Республикын Министрнүүдэй Советдэй мэдэлдэ байһан промышленность үйлэдбэриингөө хэмжээе 9,7 процентээр, ажалай бүтээсэ—2,9 процентээр дээшэлүүлхэ.

Эдэ хоёр жэл соо электроэнерги үйлэдбэрилгэ 40,9 процент, шулуу нүүрһэ—9,1 процент, целлюлозо — 41,8 процент, картон—3 дахин, прибор болон автоматизациин хэрэгсэлнүүд — 14,9, электродвигательнүүд—25,3, зомгооһоор хэһэн плитэ — [illegible] үрэ жэмэсэй консервэ— [illegible]9 процентээр дээшэлһэн байна. 58 түхэлэй промышленна шэнэ продукци гаргадаг болоо.

Үйлэдбэрилэн гаргагдадаг промышленна продукциин шанар һайжаруулхын түлөө [illegible]улагдаһан хүдэлмэри нэгэ зарим һайн дүнгүүдые [illegible]эн байна. Гүрэнэй Шанарай тэмдэгтэйгээр гаргагдадаг продукциин хэмжээн [illegible] процентээр дээшэлжэ, мүнөө 75 түхэлэй продукци энэ тэмдэгтэйгээр гаргагдана.

Һүүлэй хоёр жэл соо арадай хэрэглэмжын эд бараа гаргалга 9 процентээр дээшэлээ.

Үнгэрһэн жэлнүүдтэ үйлэдбэриие улам эршэдхэхэ талаар зарим тэды амжалта туйлагдаһан байбашье, бидэ түсэбөөр хараалагдаһан үрэ дүнгүүдые үшөөл туйлажа шадаагүй, республикын арадай ажахын зарим һалбаринуудта бии байгаа бэрхэшээлнүүдые, дутуу дундануудые усадхажа шадаагүйбди.

Энэ түрүүн промышленна предприятинуудай һарын, кварталай болон жэлэй түсэбүүдые заабол дүүргэлгэ хангажа шадаагүйбди. Тиимэһээ энэ жэлэй 11 һарын дүнгүүдээр 47 промышленна предприяти гэхэ гү, тэдэнэй бүхы тоогой 27 процентнь 11 һарынгаа түсэб дүүргээгүй байха юм. Энээнһээ боложо 22,8 миллион түхэригэй промышленна продукци багаар худалдагдаа.

Хүдэлжэ байгаа предприятинуудай хүсэ шадал муугаар ашаглаха гээшэ промышленна үйлэдбэриин саашадаа ургаха ябадалда һаад тойбо татадаг шалтагаануудай нэгэниинь болоно.

Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб дүүргэхэ талаар нилээд ехэ гээгдэлдэ ороод байнабди. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар промышленна продукциин ургалтын 71 процент түсэбэй ёһоор туйлагдаха байгаа һаа, үнгэрһэн хоёр жэл соо ойродоол 48,5 процент болоһон байна. Промышленна предприятинуудай 30—35 процентнь жэл бүри ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабаринуудаа дүүргэнэгүй.

Түсэбтэ арбадахи табан жэлэй үнгэрһэн хоёр жэл соо республикын хүдөө ажахын материально-техническэ үндэһэ һуури саашадань бэхижүүлэгдэжэ үргэлжэлүүлэгдээ. Энэ хугасаа соо колхоз, совхоз болон бусад гүрэнэй хүдөө ажахын предприятинуудай машинно-тракторна парк 1242 трактораар, орооһо хуряаха 404 комбайнаар, ашаанай 1104 автомашинаар нэмэһэн байна. 3,2 мянган гектар уһалуурилагдадаг, 2,2 мянган гектар хатаагдаһан газар ашаглалгада оруулагдаа. Энэ хоёр жэл соо хүдөө ажахыда 257 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ үгтэһэн байна. Энэмнай урда тээхи хоёр жэлэйхиһээ 36 мянган тонноор ехэ болоно. 15,3 мянган толгой эбэртэ бодо малай байха, тэрэ тоодо 400-һаа дээшэ үнеэдые байлгаха 31 һү һаалиин комплекснууд, 104 мянган хонидой, 27 мянган гахайн байха байранууд ашаглалгада тушаагдаа. Гэбэшье, 1976—1977 онуудта манай республикын газар дээрэ ушарһан ган гасуурһаа боложо хүдөө ажахын нэгэ зарим продукци гаргалга гээгдэлдэ ороһон гээшэ.

Байгша ондо бүхыдөө орооһо таряа абалга 348 мянган тонно болоо гэхэ гү, али энэмнай 1976 онойхиһоо 30 процентээр бага болоно. Хуряагдаһан талмай дээрэһээ дунда зэргээр гектарай 8,5 центнер орооһон абтаһан байна бшуу.

Тусхай хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар байгша ондо республикын колхоз, совхозууд хартаабха тариха талмайгаа 14,1 мянган гектарта хүргэһэн юм. Энэмнай 1976 онойхидо орходоо 4,5 мянган гектараар ехэ болоно. Тиигэбэшье колхоз, совхозууд дунда зэргээр гектар бүриһөө ойродоол 48 центнер хартаабха суглуулаа. Энэ хадаа урда жэлэйхидэ орходоо 16 центнерээр бага байна. Республикын колхоз, совхозууд овощ үйлэдбэрилхэ түсэбөө дүүргэжэ шадаагүй.

Хүдөөгэй ажалшад 1977 ондо мал ажалай продукци үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ талаар зарим тэды хүдэлмэри ябуулһан байна. Колхоз, совхозууд 1976 онойхитой сасуулхада 16 процентээр ехэ мяха (амидын шэгнүүрээр), һү—12 процентээр, үндэгэ — 4,1 миллионноор, нооһон — 310 тонноор үлүү үйлэдбэрилһэн байха юм.

Мал ажалай продукци үйлэдбэрилгые дээшэлүүлһэнэй ашаар бүхыдөө республикамнай түсэбэй ёһоор хараалагдаһан хэмжээнһээ дээшэ 7,5 мянган тонно һү гүрэндэ тушаажа, урда жэлэйнгээ гээгдэлые усадхажа шадаа. Түсэбһөө дээшэ 15 миллион үндэгэн худалдагдаа. Тиигэжэ республикамнай һү болон үндэгэ гүрэндэ тушааха түсэбөө дүүргэһэн байха юм. Гэхэтэй хамта хоёр жэлдэ орооһо худалдаха гүрэнэй түсэб 143 мянган тонноор, овощ —19 мянган тонноор, мал ба шубуу — 19 мянган тонноор, нооһо — 0,5 мянган тонноор дүүргэгдэнгүй үлөө.

Арбадахи табан жэлэй хоёр жэл соо хэдэн миллион түхэригэй гол фонднууд, тэрэ тоодо үйлэдбэриин фонднууд ашаглалгада оруулагдажа, манай республикын экономическа хүсэ шадал нилээд ехээр ургаһан байха юм. Гусиноозерскын ГРЭС-эй тус тустаа 210 мянган киловатт хүсэтэй хоёр агрегат, 35 киловатт хүсэнэй электрын элшэ хүсэ дамжуулха 755 километрһээ ута, хүдөө ажахын хэрэглэмжэдэ электрын элшэ дамжуулха 1350 километр лини ашаглалгада оруулагдаа.

«Бурятцелинстрой» трестын хүбхылгэгдэһэн перлит гаргаха завод, «Бурфермаш» заводой түрүүшын ээлжээн, Харанхын холимог тэжээлэй завод, ханын материалнуудай Загорскын завод, хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой болон республиканска типографиин нэмэлтэ хүсэнүүд ашаглалгада мүн лэ оруулагдаа. Жэлдэ 3 миллион тонно шулуу нүүрһэ үгэхэ шадалтай Холбоолжоной уурхайе ашаглалгада оруулха түгэсхэлэй хүдэлмэри энэ үдэрнүүдтэ хэгдэжэ байна.

Һүүлшын хоёр жэл соо 516 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра, 8500 һурагшадай һургуулинууд, 2300 һууритай клубууд, 630 оротой больницанууд, 2440 һууритай хүүгэдэй эмхи зургаанууд, 300 һууритай кинотеатр болон 250 һурагшадай һураха профтехучилищи ашаглалгада оруулагдаа.

Гэбэшье, республикын барилгын организацинуудай ехэнхинь саг үргэлжэ түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэдэггүй байна гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Эдэ жэлнүүдтэ хараалагдаһан 250 миллион түхэригэй үйлэдбэриин хүсэн барилгын организацинуудай муугаар хүдэлһэн дээрэһээ ашаглалгада оруулагдангүй үлэхэнь.

Республикын газар дээрэ барилгын бүхы организацинууд барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин хоёр жэлэй түсэб ойродоол 91,7 процент, капитальна һомололго ашаглалгаар ойродоол 92,8 процент дүүргэгдэхээр багсаагдана.

Үнгэрһэн хоёр жэл соо КПСС-эй XXV съездын хараалһан социальна программые бэелүүлхэ талаар зарим тэды хүдэлмэри ябуулагдаһан байна.

Арбадахи табан жэлэй хоёр жэлэй хугасаа соо республикын арадай ажахын хүгжэлтын гол дүнгүүд гэхэдэ, иимэл даа. Саашадань манай республикын 1978 оной экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй гол тоо, баримтанууд тухай хэлэхыемни зүбшөөгыт.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ, ТРАНСПОРТ БА ХЭЛХЕЭ ХОЛБООН

Нүхэд депутадууд! Республикын 1978 оной экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй проект дотор промышленна үйлэдбэриин хэмжээе 1509 миллион түхэригтэ хүргэхэ гэхэ гү, али 1977 оной түсэбэй хүлеэгдэжэ байгаа дүүргэлтэһээ 9,4 процентээр дээшэ байхаар хараалагдана. Республикын Министрнүүдэй Советдэй мэдэлдэ байһан промышленность үйлэдбэриингөө хэмжээе 98,3 миллион түхэригтэ хүргэхөөр хараална. Энэмнай 1977 онойхиһоо 5,1 процентээр ехэ болоно.

Тус түсэбэй гол шухала дүнгүүдэй ургалтын эршэ хадаа бии байгаа нөөсэ баялигуудые, тэдэнниие улам аша үрэтэйгөөр хэрэглэхэ ябадалые хараадаа абажа тодорхойлогдоһон байха юм. Республикын бүхы арадай ажахые тааруу һайнаар хүгжөөжэ шадаха промышленностиин шиидхэхы һалбаринуудта бүри ехэ ургалта туйлахаар хараалагданхай. Тиигэжэ электроэнергетикын һалбарида үйлэдбэриин хэмжээе жэл соо 75,1 процентээр, тэрэ тоодо электрын элшэ хүсэ — 93,5 процентээр, дулаа үгэхэ элшэ хүсэ — 11,3 процентээр дээшэлүүлхээр хараалагдана бшуу. Энэ һалбариин иимэ ехэ ургалта хадаа Гусиноозерскын ГРЭС-эй шэнэ хүсэ шадал ашаглалгада оруулагдаһанай ашаар туйлагдаха юм.

Түлишын промышленность бүхы түхэлэй түлишэ үйлэдбэрилгэ хоёр дахин шахуу ехэ болгохо байна. Энэмнай гол түлэб Холбоолжоной шулуу нүүрһэнэй уурхайе ашаглалгада оруулһанай ашаар туйлагдаха. 1978 ондо 3125 мянган тонно шулуу нүүрһэн абтахаар хараалагдана. Гэбэшье, саашадаа Гусиноозерскын ГРЭС-эй бүхы агрегадуудай ашаглалгада оруулагдахые хараадаа абахада, иимэ түргэн ургалташье түлишын дутагдалые усадхажа шадахагүй байна. Мүнөө үедэ Улаан-Үдэ хотодо дулаанай элшэ хүсэ дуталдаһаар зандаа, городтошье, мүн республикын нэгэ зарим аймагуудта түлеэгээр дуталдаха ушар үзэгдэнэ.

Тиимэһээ арадай ажахые түлишөөр хангаха асуудал мүнөө үедэ айхабтар шухала удха шанартай болонхой. Ушар иимэһээ «Бурятэнерго» гэжэ управлени, шулуу нүүрһэ абадаг предприятинууд, Улаан-Үдын горгүйсэдком, аймгүйсэдкомууд болон республикын түлишын промышленностиин управлени хадаа электрын, мүн дулаа үгэхэ элшэ хүсэ болон түлишэ үйлэдбэрилхэ гүрэнэй түсэбүүдые эрхэ бэшэ дүүргэхэ, түлишын-энергетическэ нөөсэнүүдые улам арьбадхахын тула эрид шангаар тэмсэхэ, арадай ажахын энэ гол шухала һалбариие саашадань хүгжөөхэ хэмжээ ябуулгануудые удаа дараалан, түргэнөөр бэелүүлхэ ёһотой. Гэхэтэй хамта бүхы түхэлэй түлишэ ба электрын элшэ хүсэ алмаха талаар КПСС-эй ЦК ба СССР-эй Министрнүүдэй Совет нэгэнтэ бэшэ шанга эрилтэ табиһан байна, мүн КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1977 оной) Пленумэй болон СССР-эй Верховно Советдэй сессиин шиидхэбэринүүд дотор энэ асуудал тон шангаар табигдана гэжэ онсо тэмдэглэхэ зэргэтэй.

Түсэбэй проект дотор машина бүтээлгын ба металл болбосоруулгын һалбариин продукци үйлэдбэрилгэ 351,2 миллион түхэригтэ хүргэхэ гү, али 1977 онойхиһоо 10,3 процентээр ехэ болгохоор хараалагдана. Электродвигательнүүдые, прибор болон автоматизациин хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэ булюу түргэнөөр хүгжөөгдэхэ юм. Жэшээнь, «Электромашина» заводто 100 киловаттһаа дээшэ хүсэтэй электродвигательнүүдые гаргалга дээшэлүүлэгдэхэ, харин «Теплоприбор» заводто шэнэ түхэлэй хэдэн прибор болон автоматизациин хэрэгсэлнүүд гаргагдахаар хараалагдана. «Бурфермаш» заводой гаргадаг продукциин хэмжээн 3,3 дахин ехэ боложо, бүдүүн тэжээл хэршэхэ машинануудые бүтээлгэ 8 дахин дээшэлүүлэгдэхэ байна.

1978 ондо ой модоной, модо болбосоруулгын ба целлюлозно-саарһанай промышленность саашадаа улам хүгжэхэ юм. Эдэ һалбаринуудай гаргадаг продукци 9,3 процентээр, тэрэ тоодо целлюлозо үйлэдбэрилгэ — 45,6, картон — 52, зомгооһоор хэһэн плитэ—25, арболит — 66,7 процентээр дээшэлүүлэгдэхээр хараалагданхай.

Барилгын материалнуудые үйлэдбэрилгэ ерэхэ жэлдэ 5,5 процентээр, барилгын конструкци ба детальнуудые гаргалга 12,1 процентээр дээшэлүүлэгдэхээр түсэбэй проект дотор тодорхойлогдоно. Хэдэ хэдэн түхэлэй барилгын материалнуудые үйлэдбэрилгэ бүри түргэн эршэтэйгээр дээшэлүүлэгдэхэ ёһотой. Юуб гэхэдэ, энэ һалбари түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхэ талаар ехэ гээгдэлдэ ороһон байна. Тиимэһээ 1978 ондо барилгын материалнуудай дутагдалые усадхахын түлөө бүхы хүсэ шадалаа табиха ёһотой болонобди.

Буряадай АССР-эй Верховно Советдэй долоодохи сессиин заседаниин зал соо.
Ф. СОРОКИНОЙ фото.

1978 ондо сонхын шэл үйлэдбэрилгэ 15,36 миллион дүрбэлжэн метртэ хүргэгдэхэ гэхэ гү, али урда жэлэйхиһээ 8,9 процентээр ехэ байха.

Барилгын материалнууд, деталь болон конструкцинуудые, илангаяа ханын материалнуудые үйлэдбэрилгэдэ үзэгдэдэг гээгдэл хадаа республика дотор капитальна барилгын саашадаа түргэнөөр хүгжэхэ ябадалые удаарууляжа байһан гол шухала шалтагаан болоно гээшэ. Тиимэһээ КПСС-эй обкомой бюро болон республикын Министрнүүдэй Совет барилгын материалнуудые үйлэдбэрилхэ асуудал нэгэтэ бэшэ хаража үзэһэн, промышленностиин энэ һалбарида туһаламжа хүргэхөөр тодорхой хэмжээнүүдые абаһан байха юм.

1978 ондо хүнгэн промышленностиин гаргадаг продукци 474,5 миллион түхэригтэ хүргэгдэжэ, урда жэлэйхиһээ 2,4 процентээр дээшэ байхаар хараалагдана. Тэрэ тоодо нарин сэмбын комбинадай үйлэдбэрилдэг продукци 437 миллион түхэригтэ хүргэгдэхэ гэхэ гү, али 10 миллион түхэригөөр дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана.

Эдеэ хоолой промышленностиин валова продукциин хэмжээн 244,7 миллион түхэригтэ хүргэгдэхөөр түсэб дотор хараалагданхай. Тиигэхэдээ колбасагай зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ — 45,8, мяханай консервэ — 10,3, загаһанай консервэ — 68,1, овощоор хэгдэһэн консервэ —6,6, һүнһөө гаргагдадаг продукци 3,8 процентээр ехэ болгогдохо юм.

Мүнөө жэлдэ «Бурмясопром» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэл, кондитерска фабриканууд болон «Байкалрыбпром» нэгэдэл гүрэнэй урда ехэ үритэй үлэбэ. Түүхэй эдэй дутагдалһаа боложо аяар 33,6 миллион түхэригэй продукци гүрэндэ худалдажа шадаагүй. Ушар иимэһээ 1971 ондо үйлэдбэриие хүгжөөлгын ехэ темп хараалагданхай. Жэшээнь, «Бурмясопром» нэгэдэл үйлэдбэреэ — 17,1, кондитерска фабриканууд — 21, «Байкалрыбпром» нэгэдэл 4,5 процентээр дээшэлүүлхэ ёһотой болоно.

Шэнэ жэлдэ республикын Эдеэ хоолой промышленностиин министерствын хүдэлмэридэ онсо анхарал табигдаха зэргэтэй.

Ерэхэ жэлдэ үнгэтэ металлурги, гурилай ба холимог тэжээлэй, полиграфиин болон бусад промышленна һалбаринууд саашадаа улам хүгжэхэ юм.

Соёлой-ажаһуудалай болон гэр байрын хэрэглэлэй эд товарнуудые үйлэдбэрилгын хэмжээн 1978 ондо 6,6 процентээр дээшэлүүлэгдэхээр хараалагданхай.

1978 оной түсэбэй проектээр промышленностьда ажалай бүтээсэ 7 процентээр дээшэлүүлэгдэжэ, тэрэнэй ашаар продукци үйлэдбэрилгын ургалтын 76,6 процент абтахаар хараалагданхай. Үнгэрһэн жэлнүүдтэ үйлэдбэри эршэдхэхэ талаар нэгэ зарим амжалтанууд туйлагдаһан байбашье, табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанһаа бидэ үлэжэ ябанабди гэжэ хэлэхэ зэргэтэй.

Промышленностьда ажалай саг схээр гээхэ ябадал үзэгдэнэ. Байгша оной зургаан һара соо 98,7 мянган ажалай үдэр гээгдэһэн байна. Тиигэхэдээ ажалай саг гээхэ ябадал дунда зэргээр хүдэлжэ байтаа 100 хүн дээрэ абажа харахада 141 үдэр гээгдэһэн болоно. Гансал энээнһээ боложо 6,2 миллион түхэригэй продукци багаар гаргагдаа.

Нэгэ зарим министерство, албан зурганууд, союзна болон союзно-республиканска мэдэлэй предприятинууд үйлэдбэрилэн гаргадаг продукциингаа шанар һайжаруулха талаар таарамжатай хэмжээнүүдые хүсэд бэелүүлдэггүй байһаар. Тиимэһээ республикын промышленностиин гаргадаг продукциин ниитэ хэмжээнэй ойродоол 2 процентнь дээдэ категориин шанартай продукци болоно. Продукциин шанар дээшэлүүлхын түлөө тэмсэл хадаа республикын промышленностиин гол шухала зорилгонуудай нэгэн байһаншье, байхашье ёһотой.

1978 оной гүрэнэй түсэбэй проект дотор бүхы түхэлэй транспортаар ашаа зөөлгэ 3,7 процентээр дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана, пассажирнуудые зөөлгэ урда жэлэйхидэ орходоо 300 мянган хүнөөр ехэ болохо байна. Шэнэ харгы бариха ба заһабарилха хүдэлмэридэ 4,8 процентээр дээшэ капитальна һомололго табигдана. Хото городуудай болон хүдөө нютагуудай телефонно станцинуудай хүсэн 5,7 процентээр нэмэхэ юм.

Түмэр замые хүгжөөлгэдэ 4,28 миллион түхэригэй гүрэнэй капитальна һомололго, автомобильна транспортда—2,5 миллион түхэриг, агаарай транспортда —1,75 миллион түхэриг үгтэхөөр хараалагданхай. Мүн республикын хэлхеэ холбоое хүгжөөхэ хэрэгтэ 3,76 миллион түхэриг, харгы бариха ба заһабарилха хүдэлмэридэ 8,07 миллион түхэриг һомологдохо юм.

ХҮДӨӨ АЖАХЫ

КПСС-эй XXV съездын болон тэрэнэй удаадахи КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй баталан абаһан хүдөө ажахые хүгжөөхэ холын хараатай программые бэелүүлхэ талаар ехэшье, орёошье зорилгонууд 1978 ондо шиидхэгдэхэ болоно.

1978 оной түсэб дотор нэн түрүүн хүдөө ажахын үйлэдбэриие улам эршэдхэхэ, тэрэнэй шанар эрид шууд һайжаруулха хэрэгтэ анхарал хандуулагданхай.

Колхоз, совхозуудай үйлэдбэрилхэ хүдөө ажахын продукциин валова хэмжээн урда жэлэйхидэ орходоо 22,4 процентээр ехэ болохоор хараалагдана.

1978 ондо түсэбэй проектээр орооһо абалга 638 мянган тонно, хартаабха —270, овощ 34,8 мянган тонно болгохоор хараалагдана. Тиигэхэ зуураа эдэ ургамалнуудые гүрэндэ худалдалга табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээндэ байха юм. Тиимэһээ урда жэлэй түсэбүүдэй дүүргэгдээгүйе хараада абахада, 1978 ондо гүрэндэ орооһо ба овощ худалдаха түсэб хадаа айхабтар шанга болоно гэжэ онсо тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Адууһа малай тэжээлэй үндэһэ һуури бэхижүүлхэ асуудалнуудта түсэбэй проект дотор онсо анхарал хандуулагданхай. 1978 ондо үбһэ бэлэдхэлгэ 480 мянган тоннодо, силос — 700, сенаж — 80, корнеплодууд—97 болон ногооной гурил бэлэдхэлгэ 24 мянган тоннодо хүргэгдэхөөр түсэблэгдэнэ.

Баян ургаса ургуулгын ба тэжээл үйлэдбэрилгын талаар табигдаһан хараа түсэбүүд хадаа бэлэн бэшэ, тиимэһээ тэдэнние туйлахын түлөө эршэтэй шанга, оролдосотой һайнаар ажаллаха хэрэгтэй болоно. Тиимэһээ севооборотуудые сахиха, шанар һайнтай паар бэлдэхэ, газарай нуралгатай тэмсэхэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ ба үрэһэ хүрэнгые бэлдэхэ асуудалнуудые тон һайнаар шиидхэхэ ёһотой гээшэ.

Шанаржуулагдаһан газарай мүнөөнэй байдалда, тэрэниие һайнаар, зүбөөр ашаглаха хэрэгтэ онсо анхарал табигдаха зэргэтэй.

Гэхэтэй хамта бүхыдөө республика дотор уһалууриин газар үшөөл ашаг үрэ багатайгаар хэрэглэгдэнэ. Табан жэлэй хоёр жэлэй хугасаа соо газар уһалха ба хатааха хэрэгтэ, шэнэ уһалууриин системэнүүдые бариха ба һэльбэн шэнэлхэ хүдэлмэридэ 23 миллион шахуу түхэриг мүнгэ зөөри гүрэн гаргашалаа гэжэ эндэ һануулха болонобди.

Республикын колхоз, совхозууд жэл бүри шэнэ, ехэ хүсэтэй тракторнуудые, хүдөө ажахын бэшэшье техникэ болон түхеэрэлгэнүүдые абажа байдаг гээшэ. Гэбэшье, техникэ ашаглалга мүнөө болотор манай үе сагай эрилтэнүүдтэ харюусанагүй. Баргажанай, Зэдын, Яруунын болон Сэлэнгын аймагуудай зарим ажахынуудта дунда зэргээр нэгэ тракторай үдэрэй хүдэлмэри 5 гектарһаа дээшэ гаранагүй, харин Хорнин, «Сибирь», «Сэлэнгэ», Хурамхаанай совхозуудта ойродоол 1,5—3 гектар болоһон байха юм. Ушар иимэһээ хүдөө ажахын органуудай, «Сельхозтехникын» предприятинуудай болон ажахын хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдэй шухала зорилго хадаа машинно-тракторна парк ашаглалгые эрид һайжаруулха, һайн мэргэжэлтэй механизаторнуудай кадрнуудые бэлдэхэ ба КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советдэй тогтоолой ёһоор тэдэнние нэгэ газарта байражуулха хэрэг болоно.

1978 оной түсэбэй проектээр хараалагдаһан мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдалгын хэмжээн табан жэлэй түсэбэй хараалһан хэмжээтэй тааралдана. Мал ба шубуу гүрэндэ худалдалгын ниитэ хэмжээн 72 мянган тонно, һү— 140 мянган тонно, үндэгэн — 105 миллион, нооһон — 7650 тонно болохоор хараалагдана.

Мал ажалай продукци гүрэндэ худалдаха түсэб дүүргэхын тула 1978 ондо колхоз, совхозуудта мяха үйлэдбэрилгэ 1977 онойхитой сасуулхада 15,9 процентээр, һү—3, үндэгэ — 3,5, нооһо—9,3 процентээр дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Тэрээнтэй хамта эбэртэ бодо малай тоо толгой—1,2, тэрэ тоодо үнеэд—2,2, хонид —2,1, гахай—1 процентээр олошоруулагдаха зэргэтэй. Бүхы түхэлэй малай тоо толгойень олошоруулхын, энээнэй ашаар мал ажалһаа абтадаг продукци үйлэдбэрилгые удаа дараалан дээшэлүүлхэ талаар республика дотор айхабтар ехэ нөөсэ арга боломжонууд бии гээшэ. Малай тоо толгой олошоруулха хүдэлмэридэ дайралдадаг дутагдалнууд юун дээрэһээ гаранаб гэхэдэ, 1977 ондо республика доторнай бүхыдөө үнеэдэй 28 процент шахуунь, ехэ хонидой 29 процентнь, гүүнүүдэй 42 процентнь түл үгөөгүй байха юм. Ехээр мал гарза хоролтодо оруулха ябадал хүдөө ажахыда ехэ хохидол ушаруулна.

Республика дотор үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлхэ асуудал удаанаар шиидхэгдэнэ. 1977 ондо ойродоол 5 аймагта нэгэ үнеэн бүриһөө 2 мянган килограммһаа дээшэ һүн һаагдаһан байна, харин 10 аймагта һү һаалга 1500—1700 килограммай хэмжээндэ мүнөө болотороо байһаар. Нэгэ хониһоо нооһо абалга бага байһан зандаа.

Хүдөө ажахын материально-техническэ үндэһэ һуури саашадань бэхижүүлгэ 1978 оной түсэбэй проектээр хараалагданхай. Табан жэлэй түсэбэй ёһоор энэ хүдэлмэридэ 1978 ондо 105,2 миллион түхэриг, тэрэ тоодо 83,9 мянган түхэриг гүрэнэй капитальна һомололгодо гаргашалагдахаар хараалагдана. Энээн сооһоо 14,5 миллион түхэригынь газар шанаржуулгын хүдэлмэридэ һомологдоно. 3000 гектар шэнэ газар уһалагдадаг болгохоор, 3000 гектар газар хатаагдахаар, 5500 гектар талмай дээрэ уһалууриин түхеэрэлгэнүүд һэльбэн шэнэлэгдэхээр, мүн 60 мянган гектар бэлшээри уһажуулагдахаар хараалагдана. Малай комплекс болон фермэнүүдые, шубуунай фабриканууд ба үйлэдбэриин бусад объектнүүдые колхоз, совхозуудта бариха тула 49,6 миллион түхэриг мүнгэн зөөри үгтэхэ юм. Хүдөө ажахын техникэ, тэрэ тоодо мал ажалда, тэжээл үйлэдбэрилгэдэ хэрэглэгдэхэ машинанууд, мүн баһа минеральна үтэгжүүлгэнүүдые колхоз, совхозуудта үгэлгэ табан жэлэй түсэбэй хэмжээгээр бэелүүлэгдэхэ байна.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

Буряадай АССР-эй юhэдэхи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сесси

БУРЯАДАЙ АССР-эй 1978 оной ЭКОНОМИЧЕСКА БА СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЫН ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБ ТУХАЙ

КАПИТАЛЬНА БАРИЛГА

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Республикын 1978 оной экономическа ба социальна хүгжэлтын түсэбэй ёhoop айхабтар ехэ гүрэнэй капитальна hомололго хараалагдана.

Гүрэнэй капитальна hомололгын нийтэ хэмжээнэй 74 процентнь үйлэдбэрилгын барилгада үгтэхэ юм.

Республикын арадай ажахын гол hалбаринууд болохо электроэнергетикэ, машина бүтээлгэ, ой модоной, модо болбосоруулгын ба целлюлозно-саарhанай промышленностьда, хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностьда, хүдөө ажахы болон транспортдо нилээд ехэ капитальна hомололго үгтэхөөр хараалагдана. Гусиноозерскын ГРЭС-эй, Озерныи ашагта малтамал шаналжуулгын комбинадай, Забайкалиин апатидай комбинадай туршалгын фабрикын, «Бурфермаш» заводой, Улаан-Үдын трикотажна фабрикын, городой hүнэй заводой, загаhа үсхэбэрилгын заводуудай болон бусад объектнүүдэй барилга үргэлжэлүүлэгдэхэ юм.

Улаан-Үдын ТЭЦ-эй, Хяагтын плавиково-шпатова руднигай, «Электромашина» болон «Теплоприбор» заводуудай, Тимлюйн асбо-цементын зүйлнүүдые гаргадаг заводой хүсэ шадал үргэдхэхын тула hэльбэн шэнэлэлгын хүдэлмэри мүн лэ хараалагдана.

1978 ондо 326 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд, 5940 hурагшын hууритай hургуулинууд, 2100 hууритай хүүгэдэй эмхи зургаанууд, 120 оротой больница, 2200 hууритай соёлой байшан ба клубууд ашаглалгада оруулагдахаар түсэблэгдэнэ. Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй барилгануудта хэдэн миллион түхэриг капитальна hомололго 1978 ондо гаргашалагдахаар тодорхойлогдоо. Тэрэнэй 70 процентнь соёлой-ажаhуудалай объектнүүдэй барилгада үгтэхэ юм.

Республикын олон тоото барилганууд дээрэ «Бурятпромстрой» нэгэдэлэй коллективэй хангалтагүйгөөр хүдэлhэнhөө боложо дүүргэгдээгүй барилгын хэмжээн дээшэлнэ, урдань баригдажа байhан объектнүүдэй барилга үргэлжэлүүлхын, түгэсхэхын түлөө ехэхэн хэмжээнэй мүнгэ зөөри гаргашалагдаха баатай болоно. Жэшээнь, 1977 ондо Кировэй нэрэмжэтэ түмэр зүйлнүүдые гаргадаг заводой барилгада 770 мянган түхэриг үгтэhэн байбашье, оройдоол 180 мянган түхэригынь ашаглагдажа, нэгэ мянган тонно эмалированна амhарта гаргаха хүсэтэй цех ашаглалгада оруулагдабагүй. Энэл ушарhаа hэеы гуталай шэнэ фабрика 1977 ондо баригдажа эхилхэ аад, хэдэн жэлээр хойшолуулагдаба. 1972 онhоо республикын Госплан Улаан-Үдэ хотын пионернүүдэй байшангай барилгада 700 мянган түхэриг hомолhон байна. Энэ үе соо тус барилгада 82 мянган түхэриг хэрэглэгдээ. Улаан-Үдэ хотодо олон дабхар байшантай гостиницын барилгада 700 мянган түхэриг hомологдоhон юм. Тэрэнэй оройдоол 53 мянган түхэригынь хэрэглэгдээ.

«Бурятпромстрой» нэгэдэлэй зэмээр Буряадай багшанарай институдай байшан, Советскэ районой поликлиникэ, тамаралгын бассейн, лесотехническэ техникумэй столово нобшо удаан баригдажа байна. Энэ талаар «Бурятцелинстрой» трест мүн лэ гээгдэлдэ орohон, олон тоото дүүргэгдээгүй барилгануудтай байhан зандаа.

Эдэ бүгэдэ хадаа үйлэдбэриин шухала барилганuudта капитальна hомололгын мүнгэ зөөри нэгэдүүлэн табиха, мүнөөдөө тон шухала хэрэгтэй бэшэ үйлэдбэриин объектнүүдые барилга хойшолуулха, шэнэ объектнүүдэй барилга эхилхэгүй гэhэн асуудал эрид шангаар табина гээшэ.

Капитальна барилгын хангалтагүйгөөр хэгдэхэ ябадалда гансашье барилгын эмхинүүд зэмэтэй бэшэ, харин министерство болон албан зургаануудай капитальна барилгын управлени ба таhагууд баhал гэмтэй, тэдэнhээ айхабтар ехэ юумэн дулдыдаха байна бшуу. Тиимэhээ барилгые hаадгүйгөөр ябуулха, мүнгэ зөөреэр таhалдуулангүй хангаха, захигшадай талаhаа материал болон түхеэрэлгэнүүдые саг болзор соонь барилгын эмхинүүдтэ дамжуулха, барилгын ябаса нарин нягтаар хинаха талаар захилшад болон проектнэ организацинуудта бүри шанга эрилтэ табигдаха ёhотой.

Манай ороной байгаалиин баялигуудые сахин хамгаалга ба арьбадхалга Коммунис партиин болон Совет правительствын гол анхаралда хэзээдэшье байгаа, байхашье.

Hүүлэй жэлнүүдтэ республика доторнай байгаали — уhа сөөрэм, газар дайда, ой модо, агаар болон байгаалиин бусад баялигуудые сахин хамгаалха талаар зарим тэды хүдэлмэри ябуулагдаhан байна. 1978 ондо байгаали хамгаалха талаар гол зорилго юуб гэхэдэ, уhа сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлмэриин ашаг дээшэлүүлгэ, байгаали хамгаалха бусад объектнүүдые бариха талаар хойшолуулашагүй, тон шухала асуудалнуудые шиидхэлгэ болоно.

Байгаали сахин хамгаалгын хэрэгтэ 1978 ондо түсэбэй ёhoop 37,3 миллион түхэриг капитальна hомололго зорюулагдана. Гүрэнэй түсэб дотор сүүдхэдээ 85,9 мянган кубометр уh сэбэрлэхэ 18 сэбэрлэлгын барилганууд, сүүдхэдээ 15,4 мянган кубометр хэрэглэгдэhэн уhа сэбэрлэжэ, hөөргэнь хэрэглэхэ ехэ хоёр түхеэрэлгын барилга дүүрэжэ, ашаглалгада оруулагдахаар хараалагдана.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй бүлэг депутадууд.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

АРАД ЗОНОЙ АЖАБАЙДАЛАЙ МАТЕРИАЛЬНА БОЛОН СОЁЛОЙ ХЭМЖЭЭЕ ДЭЭШЭЛҮҮЛГЭ

Мүнгэн олзо доходой ургаhанай ашаар республикын хүн зоной эд бараа худалдан абаха арга боломжонууд дээшэлнэ. Hүүлэй хоёр жэл соо республикымнай ажалшадай мүнгэн олзо доход 11,5 процентээр ургаhан байна. Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай розничо эд бараанай эрьесын хэмжээн энэ болзор соо 12,4 процентээр ургаа.

1978 оной түсэбэй проектын ёhoop эд бараанай эрьесэ 4,4 процентээр дээшэлжэ, 864,5 миллион түхэригтэ, тэрэ тоодо гүрэнэй худалдаа наймаан — 594 миллион, кооперативна худалдаа наймаан — 270,5 миллион түхэригтэ хүргэгдэхөөр хараалагдана.

Эд бараанай эрьесын эды шэнээн ургалта хадаа арадай хэрэглэмжын эд товарнуудые үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлhэнэй, республикын промышленностиин гаргадаг эд бараанай шанар hайжаруулhанай ба ассортиментыень үргэдхэhэнэй, мүн ондоо республика болон областьнуудhаа эд бараа эдэбхитэйгээр асаруулhанай, нютагайнгаа нөөсэ баялигуудые үргэнөөр хэрэглэhэнэй ашаар туйлагдаха болоно гээшэ.

Худалдаа наймаанай хүдэлмэриин культура дээшэлүүлхэ, эд бараа саг соонь хубаарилан тараалгын хойноhоо хиналта шангадхаха болон худалдаа наймаанай зургаануудта муу шанартай эд бараанай орохо ябадалые усадхаха талаар бага бэшэ хүдэлмэри ябуулагдаха зэргэтэй. Худалдаа наймаанай эмхинүүдэй, промышленна предприятинуудай, барилгын организацинуудай болон гораймгүйсэдкомуудай хүтэлбэрилэгшэд худалдаа наймаанай болон нийтын эдеэ хоолой обьектнүүдэй барилгада ехэ анхаралтайгаар хандадаг болохо ёhотой.

1978 оной түсэбэй проектын ёhoop хүн зоной хэрэглэмжэ хангалга бүхыдөө республика доторнай 10 процентээр, тэрэ тоодо хүдөө нютагуудта — 14,2 процентээр дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана. Ажалшадай транспортна хэрэгсэлнүүдые заhабарилга ба техническэ талаhаань харууhалалга, хубсаhа хунар будалга ба химическэ аргаар сэбэрлэлгэ, элдэб эд бараа саг зуурын хэрэглэмжэдэ үгэхэ ябадал болон заhабарилгын хүдэлмэри бүри түргэнөөр хүгжөөгдэхэ болоно.

Республикын гэр байрын-коммунальна ажахы 1978 ондо нилээд хүгжэхэ юм. Ерэхэ жэлдэ уhа дамжуулха соргонуудай утань 19,6 километрээр, канализациин утань 8,1 километрээр нэмэхэ байна. Улаан-Үдэ хотодо уhа дамжуулха соргонуудые ба канализаци барилга, Мухар-Шэбэр тосхондо уhа дамжуулха соргонууд, Кабанскда, Петропавловкада канализаци баригдажа үргэлжэлүүлэгдэхэ. Республикымнай гостиницануудай оронууд 1978 оной эсэстэ 3312 болохо, баниинуудай hууринууд 6792 болохо юм.

1978 ондо hургуулинуудай hуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри саашадань hайжаруулха, нэгэ класста хоёр жэлдэ hууха ябадал үсөөн болгохо, hурагшадай hуралсалаа орхихо ябадал усадхаха болон наймадахи класс дүүргэгшэдые дунда эрдэм олгохо элдэб түхэлэй hуралсалда хабаадуулха талаар үргэн хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэхээр хараалагдана.

Hургуулиин наhа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаануудта хүмүүжүүлэгдэдэг үхибүүдэй тоо 1978 ондо 2800 хүнөөр олон боложо, ерэхэ
оной эсэстэ бүхыдөө 58
мянган үхибүүн тэндэ бай
болохо юм. 1978 ондо 21
hууритай үхибүүдэй эм
зургаанууд баригдажа, аш
лалгада оруулагдахаар т
сэблэгдэнэ.

Техническэ мэргэжэл
годог училищинуудта е
хэ жэлдэ 10870 hур
ша, тэрэ тоодо үдэрэй
ралсалда 8630 hурагша
таха юм. Республикын а
дай ажахыда түгэс мэ
жэлтэй 8760 хүдэлмэриш
эльгээгдэхээр хараалагда

1978 оной түсэбөөр бо
ницын оронуудай тоое 1
аар, тэрэ тоодо элүүрые х
гаалгын министерствэдэ
100 ороор олошоруулха г
хараалагдана. Элүүрые х
гаалгын эмхи зургаануу
барилгада 1670 мянган
хэриг гүрэнэй капитал
hомололго зорюулагда
1978 ондо республика
тор социальна тэдхэмж
70 миллион шахуу түхэ
гаргашалагдаха байна.

1978 ондо соёл-гэгэ
лэй эмхи зургаануудай
шадаа хүгжэлгэ харaa
данхай. Республика до
най клубай 24 эмхи зур
нууд, тэрэ тоодо гүрэнэй
дэлэй 15 клуб, 10 шэнэ
лиотекэ, тэрэ тоодо гүр
мэдэлэй 8 библиотекэ
нээр нээгдэхэ юм. 1978
до 600 hууритай соё
байшан Шэнэ-Бэрээн тос
до, 200 hууритай клуб
сошино тосхондо баригда
ашаглалгада оруулаг
БАМ-ай шэнэ поселогуу
Муякан, Ангой болон Та
модо шэнэ клубууд мүн
нээгдэхэ юм.

Хүндэтэ депутад
Өөрынгөө элидхэл дүү
зуураа, манай республи
бүхы ажалшад област
партийна организациин
тэлбэри доро арбадахи т
жэлэй гурбадахи, габш
ажалай жэлэй — 1978
түсэбүүдые амжалтата
дүүргэхын тула бүхы
шадалаа элсүүлхэ бай
дань батаар найдажа ба
наа мэдүүлхыемни зүб
гыт.

БУРЯАДАЙ АССР-эй 1978 оной ГҮРЭНЭЙ БЮДЖЕТ БА 1976 оной ГҮРЭНЭЙ БЮДЖЕДЭЙ ГҮЙСЭДХЭЛ ТУХАЙ

Республикын финансын министр, депутат Ч. В. ЕНДОНОВОЙ элидхэлhээ

Нүхэд депутадууд!

Буряадай АССР-эй 1978 оной экономическа, социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэб ба гүрэнэй бюджедые зүбшэн хэлсэлгэ Агууехэ Октябриин социалис революциин 60 жэлэй ойн hайндэртэй, СССР-эй шэнэ Конституци бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгын ба баталhантай дашарамдуулан бадарhан политическэ ба ажалай ехэ дэбжэлтын оршон байдалда үнгэржэ байна.

Нийтын үйлэдбэриин түргэн хүгжэлтын ба тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлгын, научно-техническэ дэбжэлтэ түргэдхэлгын, хүдэлмэриин шанар hайжаруулгын үндэhэ hуури дээрэ арбадахи табан жэлэй түсэбэй гол зорилго — совет арадай ажабайдалай материальна болон культурна хэмжээе дээшэлүүлхэ зорилгонууд сэхээр бэелүүлэгдэжэ байна. Энэ ойн баярай жэлдэ, республика дотор үйлэдбэриин бэшэ hалбаринуудта хүдэлдэг дунда зэргын салинтай хүдэлмэрилэгшэдэй салин ба түлөөhэнэй доодо хэмжээн дээшэлүүлэгдэжэ дүүргэгдээ.

Республикын арадай ажахын эдэ туйлагдаhан амжалтануудые үндэhэ болгон, угтамжын түсэбүүдые, дээшэлүүлэгдэжэ абтаhан социалис уялгануудые дүүргэhэнэй үндэhэ hуури дээрэ арадай ажахын финансова арга боломжын ургалта ба гүрэнэй бюджедэй олзо доход хангагдана. Даб дээрэхи мэдээнэй ёhoop, республикын 1977 оной Гүрэнэй бюджет оршын талаар 100,5 процент дүүргэгдэхээр хараалагдана.

Нүхэд депутадууд! Буряадай АССР-эй 1978 оной гүрэнэй бюджедэй проект республикын экономическа ба социальна хүгжэлтын түсэбэй проектын үндэhөөр зохёогдоо.

Түсэб ба бюджет дотор ажахын ба соёл культурын байгуулалтын хэмжээн, арадай ажахын бүхы hалбаринуудые саашадань хүгжөөхэ зорилгонууд тодорхойлогдонхой. Буряадай АССР-эй 1978 оной гүрэнэй бюджедэй проект оршо, гаршын талаар бүхыдөө 176445 мянган түхэригөөр, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй баталhан 1977 оной түсэбтэй сасуулбал, 1,9 процент ургалтатайгаар тодорхойлогдоно.

Бюджедэй оршын гол эшэ үндэhэнүүд гэбэл, урдынхидал мэтэ социалис предприятинуудhаа, организацинуудhаа ородог олзо мүн болоно. Эрьесын налог, олзын түлбэри болон бусад оршонууд хамтадаа 112,1 миллион түхэригөөр түсэблэгдэнэ. Энэнь республикын бюджедэй бүхы оршын 63,5 процентнь болоно.

Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай салинhаа ородог гүрэнэй налог, хүдөө ажахын налог, мүн хүн зонhoo ородог бусад зарим олзонууд хамтадаа 64,4 миллион түхэриг байхаар түсэблэгдэнэ.

Бюджедэй оршын эшэ үндэhэнүүдэй нэгэн гэбэл, гүрэнэй предприятинуудай ба ажахын организацинуудай олзо болоно. Республикын нютагай ажахынуудай 1978 оной бүхы олзонь 17,5 миллион түхэриг байхаар хараалагдана.

Гансахан промышленностьда олзынь ургалта юугээр хангагданаб гэбэл, үйлэдбэриин хэмжээе үргэдхэлгэ, продукци худалдалгые ехэ болгохо, өөрын үнэ сэн доошолуулха, продукциин шанар hайжаруулха ба ассортиментыень шэнэдхэхэ ябадал болоно.

Предприятинууд болон ажахын организацинуудhaa бюджедтэ ородог олзын бусад оршонууд 15,2 миллион түхэриг байхаар түсэблэгдэнэ. Гэр байрын ба коммунальна ажахын предприятинууд, организацинууд 4,7 миллион түхэриг, худалдаа наймаан — 3,1 миллион түхэриг оруулха байна.

Бюджедэй оршые хангахын тула нийтын үйлэдбэриин ашаг үрые бүри ехэ болгохо шухала гээд элидхэлшэ онсолон заана.

Энэ зорилгые дүүргэхэ зам КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1977 он) Пленум заажа үгөө. Тэрэнь юуб гэхэдэ, ажахын бүхы hалбаринуудта байhан горитойхон арга боломжонуудые элирүүлжэ, хүсэдөөр ашаглаха ябадал болоно. Гэхэ зуура, республикын үшөөл олон преприятинууд продукци худалдаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэн доошолуулха ба олзо доходоо дээшэлүүлхэ түсэбөө дүүргэнэгүй.

Энэ жэлэй арба hарын туршада республикын промышленна 26 предприяти продукциин өөрынь үнэ сэн дээшэлүүлжэ, бүхыдөө 50272 мянган түхэриг үлүү гаргаша хэhэн байна. Илангаяа иимэ предприятинууд продукциин өөрынь үнэ сэнгые ехээр дээшэлүүлээ гэбэл, Улаан-Үдын валенка нэхэдэг фабрика — 124 мянган түхэригөөр, «Буржелезобетон» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэл — 560 мянган, Байгалай модо ашадаг бааза — 629 мянган, гэр байра баридаг завод — 868 мянган, Джидакомбинат — 869 мянган, «Бурятпромстройматериал» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэл — 1395 мянган түхэригөөр.

Зарим предприятинуудта материальна баялигууд hайнаар хадагалагданагүй, голодоhо гаргалга, ехэ, мүн гарза ехээр хэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдын хирписын заводто продукциин үнэ сэн 330 мянган түхэригөөр дээшэлээ, 82 мянган түхэригэй голодоhо ушаруулагдаа. Мүн Сэлэнгын целлюлозно-картоной комбинат түсэбhөө гадуур 624 мянган түхэригэй гарза хэбэ.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй мэдэлэй промышленность олзо оруулха түсэбөө оройдоол 84 процент дүүргээ гэхэ гү, али 984 мянган түхэригэй олзо оруулаагүй. Нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, олзонь 11 процентээр доошолhон байна. Түлишын промышленностиин управлениин предприятинуудай 37,5 процентнь, мүн нютагай промышленностиин министерствын предприятинуудай — 28,5 процентнь, эдеэ хоолой промышленностиин министерствын — 35 процентнь олзо оруулха түсэбөө дүүргээгүй.

Табан жэлэй түсэбэй дүүргэлтые хангажа байхадаа, хүдэлжэ байhан, мүн шэнээр ашаглалгада орожо байhан предприятинуудта фонднуудайнь үгэдэг ашаг үрые дээшэлүүлхэ хэмжээ ябуулгануудые зохёожо бэелүүлхэ гэhэн зорилго министерствэнүүд болон зургаануудай үмэнэ партиин XXV съезд табяа hэн. Мүн түхеэрэлгэнүүдые hайнаар ашаглаха шухала. Гэхэ зуура, республикын Статуправлениин энэ жэлэй майда промышленна 11 предприятинуудта шэнжэлгэ хэhэнэй ёhoop түхеэрэлгэнүүд хангалтагүйгөөр хэрэглэгдэнэ гэжэ элирээ. Металл болбосоруулдаг бүхы түхеэрэлгэнүүд нэгэ халаанай туршада — 1,28, металл отолдог станогууд — 1,36, кузнечно-прессовэ машинанууд — 1,20, шудхалгын түхеэрэлгэнүүд — 1,46, электрогагналгын машинанууд — 1,53 коэффициент хүдэлнэ.

Түхеэрэлгэнүүдые иимэ муугаар ашаглаhанай гол шалтагаан гэбэл, миин байха ябадал болоно. Гол үйлэдбэридэ металл болбосоруулдаг 706 түхеэрэлгэ гэхэ гү, али тогтоогдоhон бүхы түхеэрэлгэнүүдэй 16 процент, металл отолдог 466 станок гэхэ гү, али 15 процент, кузнечно-прессовэ 162 машина гэхэ гү, али 18 процент, шудхадаг 45 станок гэхэ гү, али 26 процентнь, электрогагналгын 83 машина гэхэ гү, али 15 процентнь хүдэлдэггүй байгаа. Жэшээлхэдэ, Элхиин автозаhабарилгын заводто тогтоогдоhон бүхы түхеэрэлгын 25 процентнь, Улаан-Үдын локомотив-вагон заhабарилгын заводто — 19 процентнь, Кировэй нэрэмжэтэ заводто — 69 процентнь сүүдхын туршада хүдэлөөгүй байгаа.

Олзо доход ехэ болгохо горитойхон арга боломжо гэхэдэ, хoohон гаргаша ба үрилтэ хороохо ябадал болоно.

Үнгэрhэн юhэ hарын туршада «Забайкаллес» нэгэдэл 1456,9 мянган түхэригэй хoohон гаргаша хээ, тэрэ тоодо 1311,4 мянган түхэригэй яла түлөө, «Бурмясопром» нэгэдэл 109,0 мянган түхэригэй хoohон гаргаша хэжэдээ, 81,0 мянган түхэригэй ялада унана. Улаан-Үдын кондитерска нэгэдэл 498 мянган түхэригэй яла түлэхэ болоод байна. Энэ ушар заримдаа олзо оруулха түсэбэй дүүргэгдээгүй гол шалтагаан болоно.

Республика дотор нийтын хэрэглэлэй томо автоажахынуудта автотранспортые хамтаруулан байлгаха хэмжээ ябуулга бэелүүлэгдэжэ байна. Энээнэй ашаар автомашинануудай бүри ашагтайгаар хүдэлхэ эрхэ нүхэсэл байгуулагдана.

Гэбэшье транспорт ашаглалгада горитойхон дутагдалнууд бии. Ашаанай машинанууд хоёр-гурбан халаанда хүдэлгэгдэнэгүй.

Городууд болон хүдөө тосхонуудта хүн зониие шэрэдэг автотранспорт ехэ удха шанартай юм. Автобусуудаар хүн зониие шэрэлгэ жэл бүри ехэ боложо байна. Гэхэ зуура, энэ талаар эрилтэ хангагданагүй. Энээнэй шалтагаан пассажирска автотранспортын хүдэлмэридэхи ехэ дутагдалнууд болоно.

Гэбэл, үнгэрhэн арба нэгэн hарын туршада автотранспортна управленидэ бүхыдөө элдэб янзын шалтагаанаар үдэр бүри 52 автобус миин байгаа. 1976 ондо автобусуудай таhалгаряагүй ябасань 91,8 процент, энэ жэлэй 9 hарын туршада — 88,9 процент болоо. Ондоогоор хэлэхэдэ, 45313 рейс хэгдээгүй байшоо.

Эрьесын налог бюджедэй оршын нэгэн шухала эшэ үндэhэниинь болоно. 1978 ондо тэрэ 235594 мянган түхэриг байхаар хараалагдана. Республикын бюджедтэ орохо мүнгэниинь 34,8 процент болохо гэхэ гү, али 81620 мянган түхэриг болохо юм. Энээнэй дүүргэлтэ юугээр хангагдахаб гэхэдэ, эд бараа үйлэдбэрилгые ехэдхэhэнэй, мүн худалдаа наймаанай организацинуудай хүдэлмэриие саашадань hайжаруулhанай ашаар туйлагдаха байна.

Худалдаа наймаае хэлбэришэгүйгөөр хүгжөөлгэ, промышленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэриин ургалтын ба хүн зоной мүнгэн олзо доходой ургалтын үндэhэ hуури дээрэ эд бараанай розничо эрьесын хэмжээе саг үргэлжэ дээшэлүүлгэ парти болон правительствын саг үргэлжын анхарал доро табигданхай.

«Худалдаа наймаа саашадань хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй haяхан абаhан тогтоол хүн зоной материальна болон соёл культурын эрилтэнүүдые бүри хүсэдөөр хангаха тухай хүсэл оролдолгын гаргагдажа байhанай шэнэ гэршэ болоо. Энэ тогтоол дотор худалдаа наймаае hайжаруулха арга боломжонууд заагданхай.

Худалдаа наймаанай министерство, нийтын эдеэ хоолой управлени, Буркоопсоюз арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомууд болбол худалдаа наймаа hайжаруулха, дутуу дундануудаа усадхаха, худалдаа наймаанай бүхы организацинуудай, предприятинуудай тогтоогдоhон даалгабаринуудаа заатагүй дүүргэхыень хангаха уялгатай.

Саашань элидхэлшэ республикын гүрэнэй бюджедэй гарша тухай хэлэбэ. Буряадай АССР-эй 1978 оной гүрэнэй бюджедэй гаршань 176445 мянган түхэригөөр тодорхойлогдоно, тиигээд энэ мүнгэн гол түлэб арадай ажахыда, социально-культурна хэмжээ ябуулганууда hомологдоно.

Республикын нютагай ажахые хүгжөөлгэдэ гаргашалагдаха 1978 оной гарша 76,4 миллион түхэриг болохо байна. Энэ гаргашые харюулхын тула бюджедhээ 33,9 миллион түхэриг hомологдохо.

Эдеэ хоолой ба нютагай промышленностиие hомололгодо 5,9 миллион түхэриг хараалагдана.

Республикын хүдөө ажахые саашадань хүгжөөлгэдэ зорюулагдажа, 1978 ондо 50,7 миллион түхэриг hомологдохоор хараалагдана. Тэрэнэй 38,2 миллион түхэригынь гүрэнэй бюджедhээ, 12,5 миллион түхэригынь хүдөө ажахын предприятинуудай, организацинуудай өөhэдынь зөөреэр харюулагдаха юм.

Энээнhээ гадна, колхозууд капитальна барилгада, адуу малайнгаа гол hүрэгые хүгжөөлгэдэ, мүн өөhэдынгөө эрьесын зөөриин нормын ургалтада гэжэ 18 миллион түхэригэй банкын урьhаламжа нэмэжэ абаха байна.

Хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ зорюулагдаhан материально-техническэ ба финансова зөөри хүдөө ажахын үйлэдбэриин тогтууритай ургалтые, мал ажалай ба газар тариалангай продукци ехэ болгохо шухала эрхэ нүхэсэл байгуулжа үгэнэ. Энэ жэлдэ правительствын зүгhөө республикын колхоз, совхозуудта ехэ туhаламжа хүргэгдөө. Гэхэ зуура, үйлэдбэриин-финансова ажал ябуулгада тохёолдоhон дутагдалнуудhaa боложо, бага ургаса абаhанай ба малай ашаг үрын бага байhанhаа боложо олон колхоз, совхозуудай финансова байдальнь хохидоо, гарза ехэтэй ажахынуудай тоо олошороо, үйлэдбэриин ашаг үрэ доошолоо.

Хүдөө ажахын министерство, тэрэнэй нютагуудтахи органууд гүрэнэй үгэhэн зөөриие ашагтайгаар хэрэглэхэ, колхоз, совхозуудта, хүдөө ажахын бусад организацинуудта ябуулдаг экономическа хүдэлмэриингөө хэмжээ дээшэлүүлхэ ёhотой.

Хүдөө ажахын ашаг үрые дээшэлүүлхэ комплексно түсэбэй шухала хубинь газарай мелиораци болоно. 1978 ондо энэ хэрэгтэ республика доторнай 25,6 миллион түхэриг hомологдоно. Тэрэнэй 23,7 миллион түхэригынь республикын бюджедhээ абтаха байна.

Мелиорациин ба уhанай ажахын министерство, «Сельхозтехника» гэжэ нэгэдэл, тэдэнэй нютагай органууд колхоз, совхозуудай, хүдөө ажахын предприятинууд болон организацинуудай экономикые бэхижүүлхэ талаар ехэ юумэ хэжэ, үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлжэ бүри ехэ продукци гаргахые туйлаха уялгатай.

Саашань элидхэлшэ гэр байрын ба коммунальна ажахые, хүн зониие ажаhуудалай талаар хангаха хэрэгые бүхы талаар хүгжөөхэ асуудалда тогтобо.

1978 ондо нютагай Соведүүдэй гэр байрын ба коммунальна ажахые хүгжөөлгэдэ 27,9 миллион түхэриг зорюулагдахаар хараалагдана.

Хүн зониие ажаhуудалай талаар хангалгые хүгжөөлгэдэ ерэхэ жэлдэ 2,4 миллион түхэриг hомологдохо юм.

1978 ондо капитальна барилгын ехэ түсэб дүүргэгдэхээр хараалагдана. Энэ жэл республикын барилгын организацинууд ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин үнэ сэн доошолуулха, нөөсэ хэхэ ба бюджедтэ мүнгэ оруулха түсэбөө дүүргээгүй. Гадна «Бурятцелинстройтрест», «Бурпромтрестстрой» нэгэдэлнүүд ехэ хэмжээнэй хoohон гаргаша хэhэн байна. Барилгын организацинуудта үрилтэ, ашаггүй гаргашанууд ехээр хэгдэнэ. Тиихэдэ олон барилгануудта зорюулан, мүнгэ зөөри тарааха ушар арадай ажахыда ехэ хохидол ушаруулна. Тиимэhээ министерствэнүүд, зургаанууд, Госбанкын ба Стройбанкын зүгhөө капитальна барилгада hомологдоhон мүнгэ зөөриие зүбөөр, ашагтайгаар гаргашалхын түлөө хиналтая шангадхаха зэргэтэй.

Буряадай АССР-эй 1978 оной гүрэнэй бюджедhээ социально-культурна хэмжээ ябуулгануудта зорюулагдаха гаргашанууд 10,6 миллион түхэригөөр ехэ боложо, бүхыдөө 132,3 миллион түхэриг болохо байна.

Арадай гэгээрэл ба тусхай дунда эрдэмэй hургуулинуудые саашадань хүгжөөлгэдэ 71 мянган түхэриг hомологдохо байна. Энээнэй ашаар 137 мянган hурагшад юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудта, 4,5 мянган hурагшад багшанарай, медицинскэ, культпросвет ба хүгжэмэй училищинуудта hураха аргатай.

Мүн арадай гэгээрэлэй
соёл культурын ехэ б
га хэгдэхэ байна. Hург
да ябаагүй үхибүүдэй
зургаануудта зорюула
9,6 миллион түхэриг
логдохо.

Республикын бюд
ёhoop, 1978 ондо элү
хамгаалгада 45,8 ми
түхэриг hомологдохоор
раалагдана. Энэнь б
онойхиhoo 4,6 миллио
хэригөөр ехэ болоно.

Совет хүн бүхэн со
на хангалга абаха э
юм. Социальна ханг
союзна ба Федерации
жедүүдhээ hомололго
лагданхай. Гадна Бу
АССР-эй гүрэнэй б
дотор социальна ханг
гэжэ 3,2 миллион т
гэхэ гү, али энэ жэлэ
11,2 процент ехэ
1978 ондо hомологдох
раалагдана.

Республикын гүрэн
хиргаанай органууд
рюулагдаhан гарга
миллион 935 мянга
риг байха.

1978 ондо респуб
аймагуудай, Улаан-Үд
родой бюджедүүдэй
хэмжээн 137 миллио
мянган түхэриг байх
гү, али энэ жэлэйхит
суулхада, 8,3 процен
лохо. Үгынгөө түг
элидхэлшэ иигэжэ х

— Нүхэд депутаду
ряадай АССР-эй М
нүүдэй Совет 1976 о
рэнэй бюджедэй гү
тухай тоосоое та
жэдэ табина.

Буряадай АССР-эй
оной Гүрэнэй бюдж
шынгоо талаар 185,2
ган түхэригөөр гэхэ
102,1 процент, гаршы
лаар 179.254 мянга
ригөөр гэхэ гү, а
процентээр дүү
5.984 мянган түхэри
шонь гаршаhаа д
1976 ондо республ
бюджедэй оршы ту
маг, город, сельскэ
селково Совет бүхэн
жедэй түсэб дүүргэ

Нүхэд депутадууд!
хүнүүд КПСС-эй ЦК-г
кабриин (1977 он) П
мэй, СССР-эй Верхо
ведэй сессиин шиидх
нүүдые туйлай ехэ
жолтойгоор угтажа,
партиингаа гадаадын
тоодын политикые хал
hайшаана. Арбадахи
жэлэй гурбадахи жэл
сэб ба бюджедые Бу
республикын ажал
дүүргэхэ ба үлүүлэн
хэ байhандань hэжэг т
гүй.

Буряадай АССР-эй юһэдэхи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сесси

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТҮСЭБЛЭЛГЫН-БЮДЖЕТНЭ КОМИССИИН БА ҺАЛБАРИНУУДАЙ КОМИССИНУУДАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ В. Ф. ЛЫСОВЭЙ НЭМЭЛТЭ ЭЛИДХЭЛ

Буряадай АССР-эй Вер-
овно Соведэй энэ сессиин
бшэн хэлсэгдэхэ табигдаһан
978 оной экономическа ба
оциальна хүгжэлтын түсэ-
эй проект түсэбтэ табан
элэй гол даабаринуудтай
үрин зохилдоно гэжэ комис-
тоолоно, гээд элидхэлшэ
лээ.

Социальна хүгжэлтын тү-
бөөр хараалагдаһан хэм-
ээ ябуулганууд бюджедэй
роект дотор хараалагдаһан
омололгонуудаар бүрин
нгагдана. Промышленна
лэдбэриин хэмжээе
509 миллион тү-
риг хүргэгдэхөөр хараа-
гдана. Энэнь 1977 оной
мжээнһээ 9,4 процентээр
э байха.

Электрын элшэ хүсэ үй-
дбэрилгэ 1,9 дахин, шу-
у нүүрһэ малтан абалга
1 дахин, эд бараа болон
томат оньһон хэрэгсэлнүү-
ие бүтээн гаргалга 12,7
роцентээр ехэ болгогдохо
йна. Картон гаргалга 52
роцентээр ургаха, гэр бай-
н ханын материалнуудые
ргалга дүрбэнэй нэгэ ху-
һаа ехээр, комбинирован-
тэжээл үйлэдбэрилгэ 1.4
хинаар ехэ болохо.
мта дээрээ 362,5 милли-
түхэригэй үргэн хэрэглэ-
й эд бараан гаргагдахань.

Нютагай прмышленно-
иин министерствын пред-
иятинууд гадар хубсаһа
ргалгаяа 18,1, культурна ажаһуудалай эд бараа — 4,7 процент, гутал — 47 процент, амһарта — 3,7 процент ехээр гаргадаг болохо.

Буряадай АССР-эй Минпищепромой предприятинууд эдеэ хоол үйлэдбэрилгээ 2,3 процентээр ехэ болгохо.

Түлишын промышленностиин управлениин предприятинуудта модо бэлэдхэлгэ, зөөлгэ 26,5 мянган кубометрээр гэхэ гү, али 7,7 процентээр ехэ болохо байна. Хюрөөдэгдэмэл модо гаргалга 4,7 процентээр ургаха.

Түсэб соо хирпиисэ ехээр гаргаха ябадал хараалагдана. Улаан хирпиисэ гаргалга 15, силикатна хирпиисэ — 17 миллион хэһэг олоор гаргагдаха. Ойн ажахын министерствын предприятинуудта культурна ба ажаһуудалай эд бараа гаргалга 20 процентээр ехэ болохо.

Тиигэбэшье арбадахи табан жэлэй түсэбөөр 1978 ондо хараалагдаһанһаа 16 миллион түхэригөөр промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн бага байха.

Республикын промышленностьда табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан зорилгодо хүрэхэ шухала арга боломжонууд бии гэжэ комисси тоолоно. Гэхэ зуура, арһаар хэгдэһэн, уран һайханай хэрэгсэлнүүд ба сувенирнүүдые, макаронно хэрэгсэлнүүдые гаргалга арга боломжоһоо багаар хараалагдаа. Эндэ һайнаар эмхидхэгдэһэн технологитой үнинэй хүдэлдэг предприятинууд тухай хэлэгдэнэ. Хэрбээ Госплан, мүн эдэ предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд арга боломжонуудаа бүри анхаралтайгаар хаража үзөө һаань, эдэ эд бараануудые табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээндэ хүргэжэ болохо байгаа. Мүнөөшье оройтоогүй. Энээн тухай Госпланда хэлэгдэһэн байна.

Гадна ажалай бүтээсэ, ашаг үрэ дээшэлүүлхэ талаар хэмжээ ябуулгануудта бүри ехэ анхарал хандуулха гээшэ онсо удха шанартай. Үнгэрһэн хоёр жэлэй туршада промышленностьда шэнэ техникын талаар 4,2 мянгаһаа олон хэмжээ ябуулганууд үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээ, уралан нарижуулгын 19 мянган дурадхалнууд нэбтэрүүлэгдээ. Тиихэдэншье ажалай бүтээсэ ургахаһаа байтагай 1975 онойхитой сасуулхада, 0,7 процентээр доошолоо.

1977 оной 11 һарын туршада 55 предприяти ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө дүүргээгүй. Тингэжэ 27,3 миллион түхэригэй продукци дутуу үгтөө. Хэдэ хэдэн предприятинуудай хүсые дутуугаар ашаглаһанай хойшолон гэхэдэ, үйлэдбэриин ехэ арга боломжонууд хүсэдөөр ашаглагданагүй. Гэбэл Сэлэнгын ЦКК-гай проектээр хараалагдаһан хүсэн целлюлозын талаар оройдоол 66, картоной талаар 57 процент ашаглагдана. ЗММК-гай хүсэн 1977 ондо 68 процент, хирпиисын заводуудай хүсэн — 63 процент ашаглагдаа. Мүн Улаан-Үдын шэлэй заводой, Тимлюйн асбошифернэ заводой, Байгалай модо зөөлгын баазын, Онохойн ЛПК-гай, силикатна хирпиисын заводой, кирзаводой болон бусад хэдэ хэдэн предприятинуудай хүсэн дутуугаар ашаглагдана.

Ашаг үрэ ба шанар дээшэлүүлхын түлөө тэмсэл — КПСС-эй XXV съездын зохёоһон ороной экономическа дэбжэлтын бүхы программые амжалтатайгаар дүүргэхэ шухалын шухала эрхэ нүхэсэл мүн. Промышленна олон предприятинуудта продукциин шанар дээшэлүүлхэ талаар бага бэшэ юумэн хэгдэдэг. Олонхи предприятинуудта голодоһогүйгөөр продукци гаргагдана. Саратовска гурим нэбтэрүүлэгдэнэ, шанарые комплекснээр хүтэлбэрилхэ гурим жараһаа олон предприятинуудта хэрэглэгдэнэ, бүри шанга техническэ эрилтэ ба гүрэнэй стандартнууд нэбтэрүүлэгдэнэ. Иимэ хүдэлмэри «Электромашина», «Теплоприбор», Тимлюйн цемзавод, нарин сэмбын комбинат, «Туяана» нэгэдэл болон хэдэ хэдэн бусад предприятинуудта һайнаар эмхидхэгдэнхэй.

Мүнөө промышленна продукциин 85 процентнь эрхим ба нэгэдэхи шатын шанартайгаар бүтээгдэнэ, 80 ондоо продукци Шанарай тэмдэгтэй болонхой. Гэбэшье шанарые саашадань һайжаруулхын түлөө бага бэшээр хүдэлхэ хэрэгтэй. Олон эд бараанай шанар үшөөл муу гэжэ шалгалтанууд харуулна. 1976 ондо баталагдаһан стандартнуудһаа, техническэ эрилтэнүүдһээ хазагайрха ябадал дайралдана. Мүн ехэ хэмжээнэй эдеэ хоол гутаагдана.

Түсэб дотор арадай ажахые хүгжөөлгын капитальна һомололго хараалагдана. Нютагай ажахые хүгжөөлгэдэ 35,7 миллион түхэриг зорюулагдана. Энэнь үнгэрһэн жэлэйхиһээ 18,4 процентээр ехэ юм. Шухалын шухала зорилгонууд гэбэл, Гусиноозёрско ГРЭС, ЛЭП-220, Байгалай тоннель — Нижнеангарск, Северомуйска тоннель — Муякан-Уоян, апатитова комбинат, Сэлэнгын ЦКК. Шулуутын комбитэжээлэй завод, Сэлэнгэ мүрэн дээгүүр гараха хүүргэ, Загарайн шубуунай фабрика ба хэдэ хэдэн томо шэнэ цехүүд, малай комплекснууд, мелиорациин барилганууд болоно.

326,5 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра, 5.540 һууритай һургуулинууд, 220 һууритай клубууд, культурын байшангууд, 120 оротой больницанууд баригдахаар түсэб соо хараалагдана. Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой, ажаһуудалай ба коммунальна талаар хангалгын предприятинуудай материальна бааза хүгжөөлгэдэ капитальна һомололго бүри ехээр хэгдэхэ байна.

КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй эли тодо заабари үгөөшье һаань, зарим ушарта капитальна һомололгые шиидхэхы, ашаглалгада тушаагдаха барилгануудта элсүүлхэ гэжэ хэдэ хэдэн ушарта түсэб дотор хараалагдаагүй байһаар.

Гэгээрэлэй министерствын талаар 3850 мянган түхэригэй сэнтэй шэнэ табан барилга эхилэгдэхээр хараалагдана. Энэ барилгада оройдоол 652 мянган түхэриг зорюулагдана. Гэхэ зуура, баригдажа дүүрэхэ болзорынь үни үнгэрһэн хэдэ хэдэн барилганuудта шухала хэрэгтэй капитальна һомололгонууд хэгдэнэгүй.

Буряадай АССР-эй министерствэнүүд болон захиргаануудай мэдэлдэ байһан районуудтахи предприятинуудта гэр байра бариха мүнгэ зөөри һомололго 1978 ондо элитээр хороогдоо. Гэхэ зуура, Улаан-Үдын горгүйсэдкомой УКС-да мүнгэ һомололго 1,6 дахинаар ехэ болоно. Тиихэдэнь энэ эмхи зургаан һомологдоһон мүнгэ зөөриеэ хүсэдөөр ашаглаагүй байха юм. Иигэжэ түсэблэхэ ябадал зүб бэшэ ха. Гэр барилгада зорюулагдаһан капитальна һомололгые зүбөөр ашаглаха асуудалые республикын Министрнүүдэй Совет үшөө дахин анхаралтайгаар хаража үзэхэ ёһотой ха.

Республика дотор социально-культурна барилганууд муугаар хэгдэнэ. 1977 оной 11 һарын туршада һургуули бариха түсэб оройдол 51 процент, үхибүүдэй саад болон ясли — 77, больница — 37, техническэ мэргэжэл олгодог училищинуудые бариха түсэб — 37 процент дүүргэгдээ. 1978 ондо энэ ехэ дутагдалые усадхаха хэрэгтэй. Эдэ барилганууд нютагай Соведүүдэй саг үргэлжын хиналта доро байха зэргэтэй.

Хүдөө ажахын бүхы предприятинуудта зорюулагдаһан гүрэнэй капитальна һомололго 83,9 миллион түхэриг болохо байна. Энэнь 1977 онойхиһоо 3 процентээр бага юм.

1978 ондо хүдөө ажахын талаар эгээн орео зорилго гэбэл, мяха үйлэдбэрилгэ ба бэлэдхэлгэ болоно. Мяха худалдалгые 11 мянган тонноор ехэ болгожо, бүхыдэнь 72 мянган тоннодо хүргэхэ зорилго табигдана. Хэдэ хэдэн районуудта онсо шанга даабари үгтэнхэй.

Түсэбөөр хараалагдаһан социальна программа гүрэнэй бюджедһээ хүсэдөөр һомологдоно.

Хүн зондо эд бараа худалдалга 33,4 миллион түхэригөөр, ажаһуудалай талаар хангалга 1,7 миллион түхэригөөр дээшэлхээр хараалагдана. Мүн коммунальна, барилгын эмхинүүдэй зүгһөө, культурна гэгээрэлэй предприятинууд болон эмхи зургаануудай зүгһөө хүн зониие хангалга бүри үргэдэхэ байна.

Буряадай АССР-эй Министнүүдэй Соведэй баталһан арадай хэрэглэлэй эд бараа худалдаа наймаанай организацинуудта үгэхэ түсэб тон хангалтагүйгөөр дүүргэгдэнэ. Энэ жэлэй арба һарын туршада 10 миллион түхэригэй арадай хэрэглэлэй эд бараа гаргагдаагүй үлөө.

Нүхэд депутадууд! 1978 оной гүрэнэй бюджедэй проектые хаража үзэхэдөө, экономическа ба социальна түсэбэй гол зорилгонууд хүгжэлгын хараалагдаһантай тэрэ бүрин зохилдуулагданхай гэжэ комисси тобшолол хэнэ.

Элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ

КПСС-эй Кабанскын рай-
мой нэгэдэхи секретарь,
тутат **А. С. Берещинов**
эн түрүүшээр үгэ абажа,
магай ажалшадай шиид-
кэ байһан асуудалнууд
эрэ тогтобо.

— Кабанскын аймагай
алшад бүхы совет хү-
үдтэл адляар КПСС-эй
-гай декабриин (1977
эй) Пленумэй, СССР-эй
рховно Соведэй наймада-
сессиин шиидхэбэринүү-
е сэдьхэлээ ханангяар
ажа, бүгэдэ ниитээрээ
шааба. Эдэ документ-
үд дотор арбадахи табан
лэй хоер жэлдэ партиин
арадай туйлаһан дүнгүүд
сологдоо, ээлжээтэ зо-
гомнай хараалагдаа, —
э үгэ хэлэгшэ тэмдэглэ-

Аймагай 30 гаран пред-
ияти, барилгын участо-
д ойн баярай жэлдэ
һан социалис уялгануу-
амжалтатайгаар дүүр-
кэ, түсэбтэ табан жэлэй
р жэлэй даабаринуудые
зорһоо урид дүүргээ.
Гүрэндэ мяха, һү, ороохо
яа, хартаабха тушааха
эбүүд дүүргэгдээ.
Гэхэтэй хамта, элдэб ду-
далнууд манай ажал хэ-
гэ дайралдаһаар гэжэ үгэ
эгшэ тэмдэглэбэ.
Һалагдадаг газар аймаг
ор муугаар хэрэглэгдэ-
хүдөө ажахын мал олоор
зална, туранхай мяхан
эндэ ехээр тушаагдана.
Кабанскын аймагай ажал-
1978 оной, мүн арбада-
табан жэлэй түсэбүүдые
зорһоонь урид дүүргэхын
өө бүхы хүсэеэ элсүүлжэ
на гээд үгэ хэлэгшэ рес-
ликын Верховно Сове-
найдуулба.

– Ойн баярай жэлдэ
ан-Үдын промышленна
приятинуудай, транспор-
хэлхээ холбооной, ба-
гын организацинуудай
лективүүд бүхэсоюзна
иалис мүрысөөндэ орол-
д, ажалдаа зарим тэды
калтануудые туйлаа, —
э Улаан-Үдын городской
едэй гүйсэдкомой түрүү-
шын орлогшо, депутат
И. Мульченко үгэеэ
лбэ.
Байгша оной 11 һарын
шада үнгэрэгшэ жэлэй
үеынхитэй сасуулбал,
дукци үйлэдбэрилгэ 4
центээр, ажалай бүтээсэ
2 процентээр дээшэлээ.
977 ондо Улаан-Үдэдэ
хэмжээнэй барилга хэг-
600 оронтой 2 больни-
750 хүниие хангаха по-
линикэ, 800 хүнэй һуу-
клуб, 280 һууритай саад-
и, 14 магазин, 15 сто-
болон буфет ашаглал-
оруулагдаа. 11 һарын
шада байрын 220 мян-
дүрбэлжэн метр тал-
тай гэрнүүд ашаглалга-
үгтөө.
рамвайн линиинүүдые та-
үйлсэнүүд болон тро-
онуудые шэнэлхэ, бол-
н түхэлтэй болгохо та-
ехэ юумэн хэгдээ.
эхэтэй хамта, Улаан-
н хүн зон жэлһээ жэл-
олон боложо байнхай.
бээ 1957 ондо 150 мян-
хүн зон тоологдодог
мүнөө хоёр дахинаар
оронхой. Тиимэһээ хүү-
й саад-ясли, эмнэлгын,
зоной ажаһуудал хан-
ын эмхи зургаануудые,
байрануудые үшөө олоор
ха ёһотой болонобди.
978 ондо Улаан-Үдээ
юсон түхэлтэй болгохо
ар хүдэлмэри үргэлжэ-
эгдэхэ юм. Ушар иимэ-
энээниие хараада аба-
энэ хэрэгтэ үшөө 695
ан түхэриг мүнгэ гүрэ-
бюджедһээ нэмэжэ үгэ-
республикын госплан-
засагай дээдын зургаа-
а үгэ хэлэгшэ дурадхаба.

— Аймагаймнай ажалшад Агуухэ Октябриин 60 жэлэй ойн баярые ажалай амжалтануудаар угтахын түлөө бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсоод, арбадахи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй түсэбүүдые болзорһоо урид дүүргэхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн ажаллаа — гэжэ КПСС-эй Баргажанай райкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **Л. Б. Раднаев** хэлэбэ.

Промышленна 11 предприятиин 9-ниинь арбадахи табан жэлэй хоёр жэлэй түсэбүүдые болзорһоонь урид дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур нэгэ миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилэн гаргаһан байна.

«Орбита» станци, шэнэ хүүргэнүүд, электрын элшэ хүсэ дамжуулдаг шэнэ лининүүд ашаглалгада оруулагдаа.

Хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилэгшэд нилээд һайнаар ажаллаа. Гүрэндэ мяха, һү, ноохо тушааха түсэбүүдээ болзорһоонь урид дүүргээбди. Үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, хурьга, тугалнууд олоор түлжүүлэгдэбэ. Бодоной, Шитханай совхозуудай, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой малшад болон механизаторнууд һайнаар ажаллаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

— Зарим тэды амжалтануудаа дурдаха зуураа, дутагдалнууд дээрээ гол анхарал хандуулха ёһотойбди, — гэжэ депутат саашадань үгэеэ үргэлжэлүүлбэ. Хурамхаанай ба Баргажанай аймагуудай ороохото таряагаа ургуулдаг Хүнтэйн талын хүрьһэниинь һалхинһаа муудажа эхилһээр үни болоо. Гэбэшье энэ хохидолые усадхаха талаар СССР-эй АН-ай Сибириин отделениин Буряадай филиалай эрдэмтэд горитой юумэ хэнгүй байһаар. Энэ шухала асуудал шиидхэхын тула комплексно түсэб хэрэгтэй. Энэ хэрэгтэ ой модоной ажахын, хүдөө ажахын, уһанай ажахын ба мелиорациин министерствэнүүд хабаадаха ёһотой гэжэ һананаб гээд депутат Л. Б. Раднаев үгэеэ түгэсхэбэ.

— Манай республикада мал үсхэбэрилхэһөө гадна һүүлэй жэлнүүдтэ шубуудые олоор тэжээдэг болоо. «Птицепром» трестын шубуунай фабриканууд үндэгэ худалдаха хоёр жэлэйнгээ түсэб 112,7 процент, мяха — 103,3 процент дүүргээ, — гэжэ «Птицепром» трестын директор, депутат **Н. Б. Михеев** хэлэбэ.

Октябриин ойн баярай жэлдэ Сотниковой, Кабанскын, Торин шубуунай фабриканууд, «Забайкалец» гэжэ шубуудые үсхэбэрилдэг совхоз ажалдаа горитой амжалтануудые туйлаһан байна. Шубуунай мяха үшөө элбэг болгохын тула шэнэ фабриканууд баригдана. Загарайн бройлерно фабрикын түрүүшын ээлжээн ашаглалгада оруулагдаад, хоёрдохи ээлжээниинь ойрын сагта ашаглалгада үгтэхэ юм.

Нугаһа үсхэбэрилдэг Твороговско фабрика элдэб шалтагаануудһаа уламжалан, гарзатай ажахынуудай тоодо оролсоһон байна. Энэ дутагдалые усадхаха талаар хэмжээнүүдые абажа байнабди.

— Республикын бүхы ажалшадтай хамта гэр байрын ба коммунальна ажахын хүдэлмэрилэгшэд партиина организацинуудай хүтэлбэри доро арбадахи табан жэлэй хоёр жэлэй туршада КПСС-эй XXV съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө эршэмтэйгээр ажаллаа, — гэжэ республикын гэр байрын ба коммунальна ажахын министр **Н. И. Бизюкин** үгэеэ эхилбэ.

СССР-эй шэнэ Конституциин проект зүбшэн хэлсэлгэтэй, Агуухэ Октябриин 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлтэрһэн социалис мүрысөөнэй үргэн дэлисэ манай министерствын коллективүүдтэ амжалта туйлаха арга олгоһон байна.

«Буряткоммунэнерго» нэгэдэл, водопроводно-канализационно ажахын управлени, заһабарилга-барилгын хоёрдохи управлени, Баргажанай ба Кабанскын аймагуудай комбинадууд түсэбтэ даабаринуудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ шадаһан байна.

Ажалшадай ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха жэлэйнгээ түсэб декабриин 22-то дүүргээбди. Гэбэшье манай министерствын зарим предприятинууд түсэбүүдээ саг үргэлжэ дүүргэнэгүй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ коммунальна ажахын барилганuудта һомологдоһон мүнгэ зөөри хүсэд ашаглагданагүй. 1976 ондо, мүн 1977 ондошье ехэ хэмжээнэй мүнгэн ашаглагдангүй үлэхөөр болоод байна. Барилгын организацинууд энэ асуудалые шухала бэшэ гэжэ тоолонол хэбэртэй. Тиихэдэ манай министерствын заһабарилга-барилгын организацинууд ехэ юумэ бүтээхэ аргагүй. Ушар иимэһээ гэр байрын ба коммунальна ажахын министерствын барилгануудые хэхэ подрядна организациие олгожо үгэхыень республикын Госпланда, Министрнүүдэй Соведтэ ханданабди. Тэрэшэлэн транспорт тухай асуудал мүн лэ шухала болонхой, гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэбэ.

— Манай парти хүн зоной ажабайдал һайжаруулхаһаа гадна, ажалшадай ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангаха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулна, — гэжэ республикын ажалшадай ажаһуудал хангалгын министр, депутат **А. Д. Чукаев** сессидэ хабаадагшадта хөөрэбэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хэдэ хэдэн шэнэ мастерской, ателье болон пунктнуудые ашаглалгада үгөөбди. Радиотелевизионно аппаратура заһабарилха тусхай предприяти Улаан-Үдэдэ бии болгогдонхой. Тиихэдэ эдэ предприятинуудта тон олон шэнэ түхеэрэлгэнүүд тодхоогдоо. Иимэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлһэнэй ашаар юһэдэхи табан жэлэй туршада хүн зониие хангалгын хэмжээн 1,5 дахин ехэ болоһон байна.

Городой ажалшадай ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангадаг комбинадай коллектив, Кабанскын, Зэдын, Сэлэнгын аймагай ажалшадай ажаһуудал хангадаг комбинадууд арбадахи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй түсэбүүдые болзорһоонь холо урид дүүргэнхэй.

Гэхэтэй хамта, хүн бүхэндэ абажа тоолоходо, бидэнэр ажалшадай ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгаараа Россин Федераци дотор һүүлшын һууринуудай нэгые эзэнэбди.

Манай министерствын зарим комбинадууд түсэбөө дүүргэнэгүй. Баргажанай, Баунтын, Бэшүүрэй, Яруунын, Загарайн аймагуудай ажалшадай ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын комбинадууд, Улаан-Үдэдэхи Серовой нэрэмжэтэ мебельнэ фабрика 1977 оной түсэб дүүргэбэгүй.

Ажалшадай ажаһуудалай хэрэглэмжэ һайнаар хангахын тула хангалгын олон предприяти бариха хэрэгтэй, — гэжэ депутат тобшолол хэбэ.

— Байгал шадарай байгаалиин баялигуудые зүбөөр хэрэглэхэ гээшэ шухала асуудал мүн. Энээн тушаа КПСС-эй ЦК-гай гаргаһан мэдээжэ тогтоол манай министерствын хүдэлмэрилэгшэд сэхэ хабаатай, — гэжэ республикын ой модоной ажахын министр, депутат **Н. Е. Медведев** үгэ хэлэлгээ эхилбэ.

— Ой модые зүбөөр хэрэглэхын хойноһоо хиналта һула, гектар талмай бүриһөө багаар модо отолнобди, — гэжэ үгэ хэлэгшэ зааба. Гол шухалань юуб гэхэдэ, модо болбосоруулга модо бэлэдхэлгэһээ холо хойнотодог ушар болоно. Энээнһээ уламжалан дээдэ болон доодо складуудта модо зөөхэ хүдэлмэридэ ехэ мүнгэн гаргашалагдана модоной шанар муудана.

Таряалангай поли хамгаалхаар таригдаһан ой модоной зуруудууд 2.323 гектар газар эзэлнэ. Ой модоной зуруудые хамгаалха шухала. Энэмнай колхоз, совхозуудта тон шухала хэрэгтэй зүйл, — гэжэ үгэ хэлэгшэ депутадуудай анхаралые хандуулба.

— Арбадахи табан жэлэй туршада манай заводой коллективэй социальна хүгжэлтын талаар туйлаха түсэб табигдаа юм, — гэжэ Ажалай Улаан Тугай орденто Улаан-Үдын авиационно заводой хүдэлмэришэн, депутат **В. А. Колодина** хэлэбэ. — Тэрэ түсэб соо заводой хүдэлмэришэн, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй эрдэм болбосорол соёл культура, мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ, тэдэнэй гэр бүлынь байдал һуудал һайжаруулха хэмжээ ябуулганууд хараалагданхай.

Табан жэлэй туршада манай заводто байрын 18,5—25 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэрнүүд баригдаха ёһотой. 1978 ондо «Восточный» тосхондо 1.000 хүнэй һууритай һургуулиин байшан, 280 үхибүүдэй саад-ясли, хүүгэдэй клуб, поликлиникэ баригдахаар түсэблэгдэнхэй. Ажалшадай ажаһуудалай, соёлой эрилтэ хангаха талаар шухала хэмжээнүүд абтаха.

Ажалшадай байра байдал, соёл культура хүгжөөхэ талаар ехэ юумэн хэгдэбэшье, дутагдалнууд үшөөл үзэгдэһөөр. Шэнэ, һайн байрада орохо дуратайшуул олон. Теэд гэрнүүд нэгэл адляар, хуушан янзаар, шанар муутайгаар баригдана. Энэ талаар «Бурятгражданпроект» бодото хэмжээ абаха байгаа. Хүнүүдэй ажаһуухада таатай зохид, газаа талаһаа үзэмжэтэй, гоё һайхан гэрнүүд баригдаха ёһотой гээшэ. Зарим шухала барилганууд, жэшээлхэдэ, кафе, 8-дахи столовын нэмэлтэ цех гэхэ мэтэ удаан саг соо баригдажа дүүрэнэгүй.

Заводоймнай олон хүдэлмэришэд инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд городто ажаһуудаг тула автобусоор ажалдаа ерэнэ, студентнэр болон бэшэшье хүнүүд олоороо город ошоно. Теэд гурбадахи маршрудай автобус үсөөн ябана, хүдэлмэрилэгшэдэй саг болзортоо ажалдаа ерэхэнь тон бэрхэтэй болоно.

Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай директор, депутат **К. П. Альцман** арбадахи табан жэлэй туршада коллективэйнгээ урда табигдаһан зорилго, предприятиингаа саашанхи ургалта тухай тогтон хэлэбэ. Мүнөө Улаан-Үдэ хотодомнай хүнгэн промышленностиин томо комплекс баригдажа байна гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Тиин трикотажна шэнэ фабрика, сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүд, подстанци, байрын гэрнүүд, ажалшадай ажаһуудалай, соёлой эрилтэнүүдые хангаха эмхи зургаанууд болон бэшэшье барилганууд ехээр хэгдэхэ юм.

Гэхэтэй хамта, томо барилга түргэнөөр эрхилхэ гээшэ манай хотодо тон бэрхэтэй болоод байна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Барилгын материал, тэрэ тоодо хирпиисэ ехээр дуталдана.

Ойрын хэдэн жэлэй туршада ганса манай комбинадта 28—30 миллион түхэригэй барилга хэгдэхэ ёһотой. Байрын гэрнүүдые баридаг комбинат эндэ ехэ үүргэ дүүргэхэ байгаа. Теэд [illegible] комбинат тон һулаар [illegible], тэндэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон, илангаяа дүй дүршэлтэй барилгашадаар, бэлэдхэл һайнтай мэргэжэлтэдээр дуталдана. Тиимэһээ Улаан-Үдэ хотын томо предприяти, организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд сугларжа, комбинадта туһа хүргэхэ асуудал шиидхэхэ ёһотойбди.

Үйлэдбэридэ, барилгада шухала жэжэ хэрэгсэлнүүдые, байрын гэр, цехүүдые гоёохо материалнуудые гаргаха тусхай предприяти манай хотодо үгы. Тиимэһээ заахан деталь гү, али гоёолтын материалнуудай түлөө ондоо город ошохо баатай болонобди. Хотын хэдэн томо предприятинууд кооперировани болоод, тиимэ предприяти бариха саг тулаа гэжэ һананаб.

Үгэ хэлэлгынгээ түгэсхэлдэ нүхэр Альцман элүүрые хамгаалха эмхи зургаануудай хүдэлмэридэ тогтобо. Энэ талаар ехэ юумэ хэгдэбэшье, горитойхон дутагдалнууд дайралдаһаар. Зарим зургаануудай байра муу, хэрэгтэй хэрэгсэлнүүдээр дуталдана. Зарим нэгэн архи уужа үбдөөд, түргэн туһаламжын автомашина дуудана. Тиимэ хүнүүдтэ зэмэ тохогдоногүй. Нарайлалгын шэнэ, томо гэр бариха саг ерээ гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Сэлэнгын аймагай «Эрдэм» совхозой һаалишан, депутат **Н. Б. Лхамажаповада** үгэ үгтэнэ. Агуухэ Октябриин 60 жэлэй ойн баярай жэлдэ колхознигуудайнгаа ехэ оролдосотойгоор хүдэлжэ гараһан тухай тэрэ сессидэ хабаадагшадта хөөрэжэ үгэбэ. Ган гасууртай хүндэ жэлэй болобошье, колхознай хониной ноохо хайшалха жэлэйнгээ түсэб 106 процент дүүргээ. Тэрэнь нёдондо жэлэйхиһээ нилээд ехэ болоно.

Энэ жэлдэ колхозоймнай һаалишад һү һааха талаар абаһан уялгаяа баһал муу бэшээр дүүргээ. Тиигэжэ колхоз гүрэндэ һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб Агуу Октябриин һайндэртэ дүүргээ. Би һү һааха хубиингаа жэлэй түсэбые июниин 10-да, социалис уялгаяа сентябрь һарада дүүргээ һэм гэжэ нүхэр Лхамажапова хэлэбэ.

Ерэхэ жэл манай колхознигуудай урда тон харюусалгатай зорилгонууд табигданхай гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Нэн түрүүн бидэнэр ниитынгээ адууһа малда бардам хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхэ ёһотойбди. Гэбэшье колхознай малайнгаа үбһэ Сэлэнгэ мүрэнэй олтирогууд дээрэһээ сабшажа абадаг. Тэндэхи 2480 гектар сабшалангай 60 процентнь бэрхэшээлтэй газарта байдаг.

Сабшалан, таряалангай газар үргэдхэхэ асуудал манай колхоздо тон шухала болоод байна. Тиимэһээ Обоо-Түхэмэй газарые ашаглалгада оруулха хэрэгтэмнай туһалхыень республикынгаа Министрнүүдэй Соведые би колхознигуудайнгаа зүгһөө гүйнаб. Тэндэхи талые уһалаа һаа, манай ажахы 1200 гектар хахалагдадаг газар, 1.800 гектар сабшалан нэмэжэ абтаха гээшэ. Тэндэһээ 15—18 мянган центнер үбһэ абажа боломоор.

Манай колхозой түб тосхон Улаан-Үдэһөө Хяагта, ошоһон харгыһаа 7 километртэ оршодог. Тосхонһоомнай элдэб хэрэгээр город ошохо хүнүүд олон байдаг. Тиихэдэ Хяагтаһаа манда ородог автобус ходо дүүрэн хүнүүдтэй ерэдэг. Тиимэһээ олонхи хүнүүд һуужа шадангүй үлэшэдэг

Нёдондо жэл болотор манда Улаан-Үдэ — Эрдэм гэһэн маршрудтай автобус ябадаг байгаа. Юундэшьеб мүнөө тэрэ маршрут болюулагданхай. Тэрэ маршрудые дахин бии болгохые гүйнаб. Гадна манай колхоздо нэгэ автобус шухала хэрэгтэй болонхой. Юуб гэхэдэ, колхозоймнай адууһа мал 47 отара, фермэнүүдтэ байрланхай, тэндэ хүдэлжэ байгаа малшадай 80 гаран үхибүүд һургуулида һурана. Тэдэниие түрэлхидтэнь абаашаха, асархада автобус хэрэгтэй болоно хаям.

— Манай аймагай ажалшад оронойнгоо бүхы ажалшадтай адли партиингаа Центральна Комитедэй декабриин (1977 он) Пленумэй, СССР-эй Верховно Соведэй наймадахи сессиин материалнуудтай тон ехэ һонирхолтойгоор танилсажа байна, — гэжэ арадай депутадуудай Зэдын аймагай Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **Н. Б. Бужинаев** үгэ хэлэхэдээ тэмдэглэбэ.— Мүнөө тэдэнэр ажал хэрэгээ шүүмжэлхы ёһоор хаража, уялгануудые абана.

Энэ жэлдэ дайралдаһан бэрхэшээлнүүдые дабан, аймагаймнай ажалшад адууһа малай тоо толгой олошоруулха, ашаг шэмынь дээшэлүүлхэ талаар нэгэ хэды амжалтануудые туйлаа. Гүрэндэ 16 мянган центнер һүн, 7.520 центнер мяхан нёдондо жэлэйхиһээ ехээр худалдагдаха, ноохо абалга 5 процентээр нэмээ. Аймагаймнай олонхи предприяти, организацинууд продукци үйлэдбэрилхэ, худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэ.

Гэбэшье ажал хэрэгтэмнай дутагдалнууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд олоор дайралдана. Манай олонхи ажахынуудта мал олоор һубайрна, үхэл гарза ехээр хэгдэнэ, гүрэндэ бага шэгнүүртэйгээр тушаагдана, үбһэ ногооной, тарянай ургаса дээшэлнэгүй, зарим предприяти, организацинууд түсэб, уялгануудаа дүүргэнэгүй. Гүрэндэ адууһа мал тушааха гээшэ бэрхэтэй хэрэг болоод байна. Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдын мяханай комбинадта асарагдаһан хонид 5—7 хоногто тушаагдангүй хооһоор байлгагдана. Тэрэнһээ боложо аймагаймнай колхоз, совхозууд 3,5—4 мянган центнер мяха гээнэ.

Манай аймаг жэл бүри ган гасуурта нэрбэгдэнэ. Тиимэһээ газар уһалалга манай эрхэ байдалда тон шухала. Гэбэшье, энэ асуудал удаанаар шиидхэгдэнэ. Барилгын материалнуудай дуталдадаг дээрэһээ, барилга мүртэй һайнаар хэгдэнэгүй.

Арадай депутадуудай Мухар-Шэбэрэй аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ, депутат **М. Ф. Маханов** аймагайнгаа ажалшадай арбадахи табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ абаһан түсэб, уялгануудаа ямараар дүүргэжэ байһан тушаа сессидэ элидхэбэ. Гүрэндэ һү худалдаха хоёр жэлэй түсэб 600 тонноор үлүүлэн дүүргэгдэхэ, хартаабха худалдаха түсэб 105,5 процент дүүргэгдээ. Үндэр ургаса абаха, адууһа малай тоо толгой олошоруулха, тэрэнэй ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ талаар колхоз, совхозуудай болон фермэ, бригада, гүүртэ, отарануудай олохон коллективүүд нилээд амжалтануудые туйлаа.

Гэхэтэй хамта ороохо таряа, овощ, мяха, ноохо абаха, гүрэндэ худалдаха хоёр жэлэй түсэб дүүргэгдээгүй. Нютагай Соведэй мэдэлдэ байһан предприятинууд продукци гаргаха, худалдаха түсэбөө баһал дүүргэхэгүйнь. Хоёр жэлэй туршада аймаг дотор нилээд ехэ барилга хэгдэбэшье, олохон объектнүүдынь саг болзортоо ашаглалгада үгтэбэгүй.

Мүнөө аймагай колхоз, совхозуудта малай үбэлжэлгэ хүндэхэн байдалда үнгэржэ байна. Колхознигууд, совхозой хүдэлмэришэд адууһа малаа, абаһан түл түрэсэеэ гээлтэ хоролтогүйгөөр ондо оруулхын, үбэлэй һарануудта малһаа ашаг шэмэ ехээр абахын тула бүхы хүсэ шадалаа элсүүлнэ. Гэбэшье тэжээлэй багаар бэлэдхэгдэһэнһээ боложо, бэрхэшээлнүүд дайралдана. Аймагай ажахынуудта холимол тэжээл үгэжэ туһалхыень республикынгаа правительстводо ханданабди.

Энэ жэлэй ехэ ган гасуур хойто жэлэй ургасада хохидол хэжэ болохо. Тиимэһээ манай механизаторнууд хабарай тарилгада һайн бэлэдхэл хэжэ, тэрэниие эмхитэйгээр, саг болзортонь үнгэргэхын түлөө оролдожо байна. 1978 оной февралиин 23 болотор бүхы трактор, машинануудаа полидо гарахаар бэлэн болгохо гэһэн уялга тэдэнэр абанхай. Гэхэтэй хамта, аймагаймнай ажахынуудта обёосой, ешмээнэй, горохой үрэһэн дуталдана. Республикымнай правительство, хүдөө ажахын министерство энэ талаар манда туһалха бээз гэжэ найданабди.

Һүүлэй жэлнүүдтэ аймагтамнай малай олон комплекс баригдаа, саашадаашье баригдаха. Тиихэдэ малай байрануудта электрын элшэ хүсэн дуталдана. 1966 ондо колхоз, совхозуудай мүнгэ зөөреэр ретранслятор баригдаа һэн. Тэрэнэй бага хүсэтэй дээрэһээ олохон тосхон, һургуулинуудта телевизор муугаар харагдана. «Буртрансуправлениин Мухар-Шэбэртэхи автотранспортна ажахы болон аймагай эд хэрэглэгшэдэй кооперациин автобаза автомашинануудай олоор дуталдадаг дээрэһээ түсэб, уялгануудаа жэл бүри дүүргэнэгүй. Эдэ дутагдалнуудые усадхаха хэрэгтэмнай туһалыт гэжэ республикынгаа засагай дээдын зургаануудта ханданабди.

— Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй долоодохи сессиин үзэмжэдэ табигдаһан Буряадай АССР-эй 1978 оной экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэб хадаа КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1977 он) Пленумэй болон СССР-эй Верховно Соведэй наймадахи сессиин шиидхэбэринүүдээр табигдаһан зорилгонуудай бэелүүлгые гүйсэд хангана, — гэжэ депутат **А. В. Смолин** хэлэбэ.

— Арбадахи табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ манай аймагай ажалшад ажахы болон соёл культураяа хүгжөөхэ талаар горитойхон алхам хээ. Промышленна продукци худалдаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ жэлэй түсэб аймаг үлүүлэн дүүргээ. Арад зоной ажаһуудалай, соёл культурын хэрэглэмжын эд бараа гаргалга нёдондо жэлэйхиһээ 14 процентээр ехэ болоо. Капитальна барилга хэхэ түсэб баһал үлүүлэн дүүргэгдээ. Загарайн бройлерно фабрикын түрүүшын ээлжээн ашаглалгада үгэлгэ аймагай ажалшадай, барилгашадай горитойхон амжалта болоно.

Аймагаймнай хүдөө ажалшад гүрэндэ һү худалдаха жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргээ. Гүрэндэ 7 мянган центнер һү, 6 мянган центнер мяхан нёдондо жэлэйхиһээ ехээр худалдагдаха. Аймагай колхоз, совхозууд ниитынгээ адууһа мал нилээд олошоруулаа, малай гарзалга 60 гаран процентээр бага болоо. Малай үбэлжэлгэ эмхитэйгээр үнгэргэхын тула аймагта шухала хэмжээнүүд абтана.

Гэхэтэй хамта промышленность, хүдөө ажахы хүгжөөхэ хэрэгтэ үшөөл горитойхон дутагдалнууд үзэгдэһөөр. Эдэ дутагдалнуудые усадхахын тула республи- хүргэхэ ёһотой. Уһанай дуталдадаг дээрэһээ 17.394 гектар уһалагдадаг газараймнай миил 37 процентнь мүнөө уһалагдана.

Буряадай АССР-эй юһэдэхи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сесси дээрэ республикын Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ **В. Б. Саганов** дэлгэрэнгы үгэ хэлэбэ.

Хэ[illegible]эгдэһэн асуудалнуудаар Буряадай АССР-эй Ве[illegible]вно Соведэй сесси то[illegible] шиидхэбэринүүдые а[illegible]

ТОЛИ

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

- Баяр омогорхолой үгэ.
- *Шэнэ жэлэй хөөрөөн.*
- Арадай аман үгын баялигһаа.

Публицистикэ

ЖАБХАЛАНТА ЖЭЛЭЙ ЖАРГАЛТА СУУРЯАН

ҮЕ САГ, ямаршье түргэнөөр үнгэрнэ гээшэбши?! Шинии урдахые бидэнэр заримдаа ойлгоншьегүй үнгэрнэбди. Һаял хада залуу гүлмэр ябаһан хүбүүдэй һаншагуудта мүнгэн «хюруу» — сагаан үһэнүүдэй ялалзахань эли болоо. Һаял эдир ябаһан басагад үлгын дууе, дуулажа, мүнөө тоодэй, хүгшэн эжы болоо. Һаял хада хүл нюсэгөөр гүйжэ ябаһан үхибүүд мүнөө дээдэ һургуулиин оюутан болоод, эрдэм бэлигэй орьел өөдэ дүүлинэ.

Үе саг, шамтай урилдаха, тэнсэхэ, шамайе тогтоохо юумэн дэлхэй дээрэ үгыл хаш. Тиибэшье эндэ хэдэн үгэ дурдамаар гээд һанагдана.

Үе саг, ши бидэнэрэй, совет хүнүүдэй аша туһада ажалланаш, хүдэлнэш. Үшөө 1917 ондо, Агуу Октябриин дүлэнэй бүхы дэлхэй дээгүүр соробхилон, гал улаан тугуудаймнай юртэмсэнүүдые хушан намилзаһан жэлдэ түрэһэн хүнүүд мүнөө тэбхэр 60 наһаяа гүйсөө. Һаял даа, арбан жэлэй саада тээ Октябриингаа 50 жэлэй ойе угтаха гэжэ ехэ дэбжэлтын, сэдьхэл зүрхэнэй жабхаланта хүлеэлгын оршон байдалда ажаһуугаа бэлэйбди. Харин дүүрэжэ, түгэсэжэ байһан энэ он жэлнай ямар ехэ дэмбэрэлтэй, үлзытэй жэл байба гээшэб!

Гансахан октябриин 7-ной үдэрые абаад харая. Совет шэнэ Конституциин баталагдаһан, түүхэдэ хэзээдэшье мартагдахагүй үдэр. Манай гүрэнэй байгуулагдаһанһаа хойшо дүрбэдэхи Үндэһэн Хуули баталагдан абтаба гэжэ һайн мэдэнэбди. Эдэ дүрбэн хуули хадаа СССР-эй дэбисхэр дээрэ ажаһуугаа хүн бүхэнэй арюун һайхан уялга, эрхэнүүдые баталан, хэтэ мүнхэдөө залиршагүй туяа гэрэлтэй совет нара носоогоо бшуу.

Буряад ороной юрын лэ малша басаган, юрын лэ механизатор хүбүүн агуу нийслэл Москва хото ошожо, шэнэ Конституциие баталан абалгын жабхаланта хэрэгтэ хабаадалсаад ерэбэ.

Һанаад үзэе. 18-дахи зуун жэлэй эхиндэ бүлэг буряадууд аяар холын Москва зорижо, зэрлиг хатуу Манжа хаанай дээрмэдэлгэ, тонуулһаа аршалхыень ород хааниие гуйжа ошоходоо, хэдэн һара ябажа хүрөө гээшэб! Харин мүнөө... Буряад хүбүүд басагаднай гүрэн түрын ехэ хэрэгүүдые шиидхэлсэхэеэ (хайра гуйхаяа бэшэ) түргэн бушуу самолёдто һуугаад, зургаан часай турша соо Москва хүрэшэнэ.

Үе саг, бидэнэй аша туһада хүдэлнэш. Бидэнэр, совет хүнүүд шамайе үшөө 1917 ондо ургалан хазаарлаа бэлэйбди. Үнгэрһэн 60 жэлэй туршада ямар ехэ хубилалтанууд, илалтанууд толотон ерээ гээшэб?! Агуу Октябриин 60 жэлэй ойн баярта зорюулагдаһан суглаан дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневэй хэлэһые мүнөө дахин дахин дабтая: **«Тиин мүнөө, тэмсэлэй ба ажалай зургаан арбан жэлнүүдэй гол ба шиидхэхы дүнгүүдые согсолходоо, омогтойгоор иигэжэ хэлэжэ болоно: бидэнэр тулажа гараабди, бидэнэр дабажа гараабди, бидэнэр илаабди!»**

Эдэ үгэнүүд совет хүнүүдэй дабажа ерэһэн һүрөөтэ 60 жэлые эли тодоор зураглажа, нэрлэжэ, баталан харуулжа шадана бэшэ аал?

Һаял хада бидэнэр СССР-эй шэнэ Конституциин проектые үргэнөөр зүбшэн хэлсэжэ, Октябриингаа 60 жэлэй ойдо бэлдэжэ байгаа бэшэ һаалди? Иигээд лэ манай ажабайдалай, манай наһанай нэгэ жэл үнгэршэбэ. Иигээд лэ манай түүхэтэ 1977 он түгэсэбэ.

Энэ жэл хадаа уужам дэлгэр Эхэ ороноймнай түүхэдэ алта мүнгөөр бэшэгдэн оробо. Жаран жэлэй жаргал үзүүлһэн, жаран үндэр дабаанай оройһоо бидэниие алас тээшэ шэртүүлһэн 1977 он. СССР-эй яһатан бүхэнэй түлөөлэгшэдэ, СССР-эй хүн бүхэндэ арюун һайхан эрхэнүүдые дахинаа баталан олгоһон совет шэнэ Конституциин мандаһан 1977 он.

«Һайн һайхан хэрэгүүдээрээ хүнэй ажабайдал хэмжэгдэдэг, сэгнэгдэдэг» гэһэн үгэнүүд эндэ яаһан зохидоор тааранаб даа! Асари ехэ хэрэгүүдые хэһэн, амжалта, илалта түйлаһан хүнүүд лэ ажалай баярые сэдьхэл зүрхэндөө бадараажа, үглөөдэр тээшэ зоримгойгоор шэртэнэ. Газарай хүрьһэ хүлөөрөө бата гэшхэһэн совет хүнүүдэй үглөөдэрынь, ерээдүйнь һайханһаа һайхан. Бүхы һэшхэлээ, оролдолгоёо, зүрхэнэйнгөө галые уялгануудта, ажалдаа зорюулһан дорюун нүхэдэй баяртай нюдэд ерээдүйн үндэр үндэр дабаануудые хурсаар харана.

Совет хүн — оронойнгоо эзэн. Һанаад үзэе. Капиталай оронуудта ямар байдал үзэгдэнэб? Хубиин, үмсын зөөри гээшэ одоол ехэ хүгжэлтэ абажа манданхай. Үгытэй хүдэлмэришэд, таряашадай хүлһэ шуһа хүхэһэн, дайн дажарай зэбсэгүүдые худалдажа тэһэртэрээ баяжаһан миллиардернүүд, миллионернүүдэй гар соо бүхы засаг, политика бажуулгаатай байна бшуу. Тиимэл хадань совет мэдээжэ журналист Валентин Зорин «Арамнайлагдаагүй хаанууд» гэһэн ном соогоо энээн тухай эли тодоор бэшээ һэн.

Харин совет хүн бүхэн омог огсомоор иигэжэ мэдүүлнэ; «Уншагты, атаархагты — би Советскэ Союзай эрхэтэнби!» Манай ажабайдалда иимэ үгэнүүд үнинһөө хойшо танил, дүтэ болошоо. Тэдэниие заримдаа бидэнэр ойлгоншьегүй, удха шанар тухайнь ухамайлжа бодоншьегүй үнгэрхэдөө болонобди. «Минии совхоз», «Минии завод», «Минии фермэ». «Минии институт» гэһэн үгэнүүд манай дунда юрын шэнги болошонхой.

Совет хүнүүдэй ажабайдалаар, тэдэнэй шэнэ еһо заншалнуудаар бидэнэр омогорхонобди. Эхэ орондоо, түрэл Коммунис партиин инаг дуратай байһанай мэдэрэл, дүүрэн эрхэнүүдтэй еһотой эзэн байһанай мэдэрэл бидэнэй омогорхол болоо. Бидэнэртэ ямаршье хүндэ хүшэр бэрхэшээлнүүд аймшагтай бэшэ. Энэ хатуу зориг, урагшаа тэгүүлһэн халуун эрмэлзэлыемнай дабажа ерэһэн 60 жэлнай эли тодоор гэршэлжэ, баталжа, харуулжа үгэнэ бэшэ аал?

Бидэнэр ажаллажа, илалта, амжалтануудые түйлажа шаданабди. Гээгдэнги байдалтай, тулюур хүдөө ажахытай, түрүү бэшэ промышленностьтай Россие бидэнэр 1917 ондо абаабди. Харин мүнөө...

Үдэр бүхэндэ боложо байһан асари ехэ хубилалтануудые заримдаа бидэнэр хүсэд ойлгоншьегүй гаранабди. Зүгөөр арбан гү, али табан жэлэй үнгэрөөд байхада, тэрэ хубилалтануудай түүхын хуудаһанда толотомо мүр сараа үлөөһэн гайхамшагта хэрэгүүд болошодог.

Мүнөөдэр үсэгэлдэрэйхиһөө үлүүгээр, үглөөдэр мүнөөдэрэйхиһөө һайнаар ажаллаха гэһэн арюун нангин уряа манай туг болонхой. Мүнөө Буряад ороноймнай зүг бүхэнһөө баяртай мэдээсэлнүүд ерэжэл байна. Жэлэйнгээ, табан жэлэй хоер-гурбан жэлэй түсэбүүдые дүүргэһэн тухайгаа предприяти, ажахынууд, хүдэлмэришэд, таряашад мэдээсэнэ.

Гайхамшагта 1977 ониие омог баяртайгаар үдэшэжэ байнабди. Энэ жэл манай сэдьхэл ухаанда мартагдахагүй. Иигээд лэ шэнэ, габшагай ажалай 1978 он гарахань. Жабхаланта 1977 оной жаргалта сууряан һүрөөтэйгөөр, баяртайгаар, дорюунаар зэдэлнэ. Шэнэ дабаанууд бидэниие хүлеэнэ.

Георгий ДАШАБЫЛОВ.

Будамшуу

ҮРЕЭЛ ТОГТОХОНЬ БОЛТОГОЙ!

«БУДАМШУУ» гэһэн гаршаг уншамсаараа, нүгэлтэйхэнүүд зарим нэгэ нүхэдэй досоо заригад гэхэ бэзэ. Муу юумэндэ дуратайшуул:

— Ухайш даа! Баһа нэгэнэй толгойдо Будамшуугай фельетон буушаба хаяа? — гээд, хамсыгаа шамаад лэ уншахань ёһотой. Гурбадахидуулынь уян һайхан буряад хэлэнэйнгээ уран нугалбари сэгнэжэ жаргаха.

Яаба-хээбэшье, минии эрээлһэн юумые ямаршье хүн миил нюдөөрөө шэрбээд үнгэрдэггүй гэжэ тухайлдагби, тэрээндэ баярладагби.

Нохой-халхай! Битнай наһатайшаг болоһоной тэмдэг оруулна-яанабиб даа? Үнэхөөрөөшье, үбгэрэнтэжэ ябана гээшэ аабзабдаа, зарим үедөө эзэлүүдгүй һайрхаад абаха дураншни хүрэхэ юм лэ! Теэд яахабши даа, хүмүүнэй түрэл абаһан хүн бүхэн лэ сагай долгиндо дайруулжа хүбилдаг жама ёһотой бшуу.

Теэд наһан соогоо элдэб эсын этэгээдүүдтэй ото гардалдажа, үнэн хэрэгэй мандахын түлөө тэмсэжэ ябахадаа, олон зоной харгые сэбэрлэлсэн, юртэмсэ дэлхэйн агаарые арюудхалсажа ябанаб гэжэ һанагдана ха юм даа.

МҮНӨӨДЭР — Шэнэ жэлэй гарахаяа байхада, муу юумэн тухай хэлсэнгүй, үнгэрһэн сагаа үндэрэй оройһоо хаймадажа хараад. урдахи харгы дээрэмнай шобхойһон орьёл үндэр уулануудые шэртэн, тэдэниие яажа дабаха тухай хөөрэлдэе даа, нүхэд.

Арбадахи табан жэлэй хоёрдохи жэл хойномнай үлэхэнь шуу. 1977 он Эхэ ороноймнай, арад зоноймнай түүхэдэ баларшагүй мүр сараа үлөөбэ гэжэ мэдэнэбди. Энэ жэлдэ бүхы совет арадай нэгэн дуугаар һайшааһан СССР-эй шэнэ Конституци баталагдаа, Агуу Ехэ Октябриин социалис революциин илан мандаһаар 60 жэлэй гүйсэһэн түүхэтэ ойе имагтал манай, Эхэ ороной арадууд бэшэ, харин бүхы түрүү үзэлтэ хүн түрэлтэн тэмдэглээ. Иимэ ехэ үйлэ хэрэгүүдэй хүндэлэлдэ хэды олон нүхэд, бүхэли коллективүүд ойн баярта жэлэй түсэбые болзорһоо урид дүүргэхын түлөө тэмсэн, ажалай үндэр амжалта түйлаба гээшэб! Тэрэ тоодо түрэл Буряадаймнайшье хуби байха.

Һаалишадые. малшадые абаад үзыт. Имагтал тэдэнэй баатар ажалай ашаар республикамнай гүрэндэ һү худалдалгаар жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь һара хахадаар урид дүүргэжэрхёо бэшэ аал? Харин Кабанскын шубуунай фабрикын бүхы һаалишад нэгэ үнеэн бүриһөө 3000 литр һү һааһан габьятай. Хэдэхэн жэлэй урда тээ ямар нэгэн ажахыда нэгэ үнеэнһээ жэл соо 3000 литр һү һаажархиһан һаалишан түрүүшүүлэй тоодо оруулагдажа, магтаал солодо хүртэдэг байгаа бшуу. Харин мүнөө бүхэли ажахы иимэ амжалта түйлаад байхадаа, ямар бэ? Гэхэ зуура һаяхан тэрээгүүр ябахадамни, тэндэхи һаалишад:

— 3000 литр амжалтымнай хизаар бэшэ юм. Байнбайн бүришье ехэ амжалта түйлагдажа магадгүй, — гэлдэнэ һэн. Бүхы ажахытайнь танилсахадаа. һаалишадай үгэ үндэһэтэй юм ха гэжэ ойлгооб. Юуб гэхэдэ, тэрэ ажахыда үнеэ һаалга, бусад ажал оньһожоруулагданхай ха юм.

Гадна шубуунай фабрика хадаа шубуу үсхэбэрилхэ шэглэлтэй гэжэ мэдээжэ ааб даа. «Шубуун ажалынь» баһал урагшатай ябана гэлсээ һэн.

Гэхын хажуугаар республикамнай үндэгэ худалдалгаар жэлэйнгээ түсэб нилээд ехээр үлүүлээ. Теэд Кабанскын, Сотниковой шубуунай фабрика мэтын түрүү коллективүүдэй олошоржо байхада, тиигэншьегүй яахаб даа.

Жэшээнь, Сотниковой шубуунай фабрикада мүнөө үеын промышленна үндэһэн дээрэ эрдэмэй һүүлэй үеын түйлалтанууд эндэ нэбтэрүүлэгдэнэ. Имагтал энээн дээрэһээ эндэхи коллектив үндэгэ худалдалгаар жэлэйнгээ түсэбые ноябриин 7-до дүүргэжэ, 2,5 миллион түхэриг олзо оруулаа гэжэ ойлгосотой.

Улаан-Үдын аймагай ажалшад һү, мяха, нооһо, үндэгэ гүрэндэ худалдаха талаар жэлэйнгээ түсэб дүүргэһэн габьятай.

ТҮРЭЛ Буряадаймнай дэбисхэр дээрэ хэдэн олон коллективүүд бии гэжэ, уншагшад, мэдэнэт. Түрүү коллективүүд, ажалай түрүүшүүл баһал олон даа. 12 предприяти, 23 бригада, 44 участок 1977 оной түсэбые болзорһоонь урид дүүргээ гэжэ республикымнай хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн бүри һаяхан баяртайгаар намда хэлээ һэм. Зариманиинь бүришье түсэбөө эртүүр дүүргэжэрхёод, ерэхэ жэлэй, улам бэрхэнүүдынь 1979 оной түсэбөөр хүдэлжэ байнад ха.

Жэшээнь, Итанцын леспромхоздо тээсгэн ошоо һэм. Харан гэһээмни, сэн бүн болошоһон һахалтай Жабар-Үбгэн хүрэжэ ерэнхэй, леспромхозой директор Михаил Владимирович Рудаковой гарые шангаар адхаад, амаршалжа байбал даа... Шэнэ жэлээр. Би ехэл гайхаад:

— Мүнөөдэр ямар он, ямар һараб? — гэжэ асуугаа һэм. Тиихэдэмни тэндэ байһан хүнүүд намайе хиирэһэн хүн гэжэ һанаа гү, энеэлдээшьегүй. Нэгэ наһажаалшаг хүн хайрлангяар намайе хараад:

— 1977 оной декабриин 1, — гэбэ.

— Теэд юундэ Жабар-Үбгэн эндэ ерээд байнаб? Юундэ Шэнэ жэлээр амаршалнаб? — гэжэ үхибүүндэл гэнэн хонгор асуудал табяа ёһотойб.

— 1977 онойнгоо түсэб мүнөөдэр дүүргэбэ ха юмбибди, — гэжэ М. В. Рудаков тайлбарилаа һэн. — Бидэшни түсэбөө үшөө оройтожо дүүргээбди. Манһаа холо урид дүүргэһэн коллективүүд байха.

— Жэшээнь?

— Жэшээнь, Еловкын леспромхоз сентябриин 15-да. Шэнэ жэлээ угтаа һэн. Сэлэнгын модоной бааза ноябриин 29-дэ жэлэйнгээ түсэб дүүргээ гэхэ мэтэ. Та, Будамшуу, сагайнгаа алхаһаа таһардаг болоо гүт даа? — гэжэ тэндэ байһан залуу хүбүүн хөөрэлдөөндэ оролсон, намайе шангаханаар дайраад абаал.

Зүб даа, ЛВРЗ-гэй зэд шудхалгын цех декабриин 25-да түсэбөө дүүргэжэрхибэ гэжэ дуулаа һэм. Тиихэдэ нарин сэмбын комбинадта Зоя Акимовна Спиваковагай бригада бии юм. Тэрэ бригада гурбан жэлэй түсэб дүүргэжэрхёод, мүнөө 1979 оной түсэбөөр хүдэлжэ байна бшуу!

Ай даа. поэт гү, али композитор байгаа һаа, иимэ хүнүүдтэ дуу зорюулжа зохёохо һэм даа. Теэд...

ШЭНЭ жэлэй гарахада, арбадахи табан жэлэй гурбадахи харюусалгатайхан жэл эхилхэнь гээшэ бэзэ. Тиимэһээ 1978 ондо хэхэ, түйлаха юумэмнай ехэ байна даа. З. А. Спиваковэ мэтын хүнүүдэй олон болохо тума ямаршье үндэр дабаанууд һэггүй дабагдаха бшуу. Тиимэһээ Шэнэ жэлдэ ажалай түрүүшүүл улам бүри олошорог лэ гэжэ үреэхэ дуран хүрэнэ. Хэрбээ хамаг ажалшадай бултадаа түрүү зэргэдэ орошоо һаань. барандаа һайхан сэдьхэлтэй болошоо һаань, миниитнай тэмсэдэг этэгээдүүд дууһажа, битнай залуушуулай наадан боложо ябахаяа болёод, одоол пенсидэ гараһан бэеэрээ, Гурбалдайн гурбан сэсэн, Далюу Рабдан, Данхар Галдан, үбгэн Мархай, тэрэнэй аша Тархай мэтэ дурсалгануудые бэшэжэ һууха һэм. «Үреэл тогтог лэ!» гэжэ булта дарья табилдан дабтыт даа, уншагшад...

ҮБЭЛЭЙ ТААБАРИНУУД

Хүйтэн халуун хоёрой хоорондо
Хүхэ саарһан.
(Сонхын шэл).
Һаарал морин һахалзаа,
Һайхан абгай ялалзаа.
(Саһан).
Үбэлдөө малгай үмдэдэг,
Зундаа тайладаг.
(Түгсүүл).
Үбэлдөө саб сагаан,
Үдэрынь уһан нойр,
Нажартаа бод боро,
Наһандаа баг-баг.
(Шандаган)
Бар тайгада байратай,
Тайгын эзэн алдартай,
Хүйтэндэ хүндэ нойроор унтадаг,
Хүн шэнги хүл дээрээ ябадаг.
(Баабгай).
Мүнхөөнэй басаган алтан һиихээ даажа ядаба.
(Хюруу).
Саһата гурбан нюрүү,
Губита гурбан дабаан,
Жэмэстэ гурбан обоо,
Жаргаланта гурбан булаг.
(Жэлэй дүрбэн саг).
Үбэлдөө дулаасуулдаг,
Хабартаа үмхирдэг,
Зундаа үгы болодог,
Намартаа амидырдаг.
(Саһан).
Хэбтэжэ, хэбтэжэ гол руу гүйдэг.
(Саһан).

Д. ДАШИЕВА суглуулба.

Нэхы дэгэлтэй хасууринууд. Ф. СОРОКИНОЙ фотоэтюд.

ЮРӨӨЛНҮҮД

Арбай шаргал таряантнай
Ара үбэрые бүрхөөжэ,
Табан хушуу малтнай
Тала губээ бүрхөөжэ,
Зуун эхэ хониднһоо
Зуун хурьга абажа,
Һүн һайхан эдеэгээр
Совет хүнүүдые хангажа,
Сэлеэн зондоо хүндэтэй,
Ябахатнай болтогой!
Коммунис партиингаа хүтэлбэреэр
Коммунизм тээшэ дабшажа,
Агуу Ленинэй заабаряар
Ажабайдалаа зохёожо,
Табан жэлэйнгээ түсэбые
Дүрбэн жэлдэ дүүргэжэ,
Эрхим һайн ажалаараа
Эхэ ороноо баяжуулжа,
Байхыетнай хүсэе!
Хүмүүжүүлжэ байгаа хүүгэдээ
Хүнэй эрхим болгожо,
Эрдэмэй ехэ далайе
Эрхим һайнаар шудалуулжа,
Ажал хүдэлмэрндөө абьяастай,
Аба орондоо магтаалтай,
Эхэ орондоо туһатай,
Үетэн нүхэдтөө хүндэтэй
Хүнүүд болгон
Һургахыетнай хүсэе!

Түлижэ байһан галтнай
Түмэн жэлдэ бадаржа,
Байрлажа байгаа нютагтатнай

Бадма сэсэг һалбаржа,
Үрн хүүгэдээрээ
үргүүлжэ,
Үнэн жаргал эдлэжэ,
Ута наһа наһалжа,
Удаан жаргахатнай болтогой!

Б. НАМСАРАЙН суглуулбарһаа.

«СЭЛЭНГЭ» — ЯРУУНАДА

Һаяхан Яруунын аймагай ажалшадта дуу болон хатарай «Сэлэнгэ» ансамблиинхид айлшалба. Ансамблиин программада арадай, совет болон буряадай композиторнуудай дуунууд, дэлхэйн арадуудай хатар олоор ороно.

Тус коллектив аймагай бүхы соёлой ордонуудта, хүдөөгэй клубуудта, малшадай гүүртэнүүдтэ хатар, дуунуудаа гүйсэдхэһэн байна.

Коллективэй бүридэлдэ артистнуудһаа гадна, пропагандистнуудай бүлэг бии. Буряадай АССР-эй арадай артистка К. Д. Шулунова тэрээниие ударидана. Тэрэ өөрөө Буряад ороной искусствын хүгжэлтэ тухай концертынгээ урда тээ һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэнэ. Удаань артистнууд малшадта наадаяа харуулна. Харюуданьмалшад ажал хэрэгүүд, өөһэдынгөө ажабайдал тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэнэ. Хүдөөгэй ажалшад артистнуудта хани халуун баярые хүргэнэ. Илангаяа «Комсомольский» совхозой түбэй болон һаалиин гүүртынхидтэй, Эрьеын, Тулдуунай совхозой хонишодтой иимэ уулзалганууд һонирхолтойгоор үнгэрөө.

Артистнууд Михаил Богомазовай, Галина Кондратьевагай дуулаһан дуунууд, Буряадай АССР-эй габьяата артист Михаил Фатеевэй гүйсэдхэһэн дэлхэйн арадуудай хатарнууд ехэтэ һайшаагдаа.

Концерт хүтэлбэрилдэг Геннадий Кузнецовой уран һайханаар, шадамар бэрхээр дуулаһан «Солдадууд ябана» гэһэн дуун олон харагшадай зүрхэ сэдьхэлдэ удаанаар хадуугдаа. Мүн лэ Буряадай АССР-эй арадай артистка К. Шулуновагай ирагуу гоёор гүйсэдхэһэн «Алайрай гол», «Инаг дураяа гамнаарай» гэһэн дуунууд нэрьемэ альга ташалгаар угтагдаа.

В. ЦЫБЖИТОВ.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 7.55 — Дамжуулгын программа. 8.00 — Шэнэ һонин. 8.10 — Үглөөнэй гимнастика. 8.30 — «Һолонгын үнгэнүүд» — концерт. 9.00 — «Алтан шайба» наадаяа эхилбэ». 9.15 — «Незнайка нарата хотодо» — олон серитэй мультфильм 1-дэхи сери — «Незнайка лажа һайн ажал ябуулга хэбэб». 9.30 — «Фантазия Веснухина» — уран һайханай фильм (1-дэхи сери). 10.35 — «Музейн ба выставкын залнуудаар». Васнецовой музей. 10.55 — «Үглөөнэй почто». «Урданай танилнуудай гайхалтай шэнэ ябадалнууд». 11.30 — «Спортлото» наадалга. 11.40 — «Үбэлэй этюд». Ород ба совет поэдүүдэй шүлэгүүдээр найруулагдаһан уран зохёолой — хүгжэмтэ композици. 12.05 — «Белоснежка и семь гномов». Киевэй гүрэнэй Т. Г. Шевченкын нэрэмжэтэ оперо ба баледэй театрай зүжэг. 14.05 — «Грустить не надо!» — фильм-концерт. 14.45 — «Ан амитадай аймаг». 15.45 — «Ленинградай мюзик-холл». 16.25 — «Про Красную шапочку» — уран һайханай фильм. (1-дэхи сери). 17.39 — Шэнэ һонин. 17.40 — «Про Красную шапочку» (2-дохи сери). 18.50 — Концерт-вальс. 19.15 — «Орех Краа Катук». Гофманай онтохоноор найруулагдаһан хүгжэмтэ фильм. 21.00 — «Хатарай зал». 21.30 — «13 стульев» — богони зүжэгүүдэй телевизионно театр.

Улаан-Үдэ. 22.40 — Харагшадай бэшэгүүдээр таарулагдаһан амаршалгын концерт.

«Орбита». 23.50 — **«Шэнэ жэлээр, нүхэдүүд. «Совет арадые амаршалга.** 00.05 — **«Шэнэ жэлэй сэнхир галхан».** 02.35 — «Хариин эстрадын аялганууд ба хатарнууд».

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 16.35 — «Адрес-театр» — телефильм. 18.00 — «Не может быть» — уран һайханай фильм. 19.35 — «Ородой ой модоной онтохонууд». — хүгжэмтэ фильм. 21.40 — «Повесть о верности» — баримтата фильм.

«Орбита». 22.40 — «Үбэлэй фантази». Мульһэн дээрэхи балет. 23.40 — «Түрэл оромни» — баримтата фильм.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи, хоёрдохи, гурбадахи хуудаһануудта: Буряадай АССР-эй юһэдэхи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сессиин тоосоон.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: 1978 оной амаршалганууд. «Искусстватай танилсалга» гэһэн Л. Игумновагай корреспонденци. Шэнэ жэлэй афиша. Хилын саанаһаа.

Болоһон ушар

БААБГАЙТАЙ БАРИЛДААД...

Үнгэрһэн намар Ахын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой электрик Мэлс Доржиевич Иванов гүлгэншэг нохойгоо туршаха, хэрмэндэ һургаха һанаатай, ойн заха ру ошобо ха. Гэрһээ холошье ошоогүй.

Нохойнь ойн захада хүрэмсөөрөө, хэрмэнэй абяагаар гүйшэбэ. Нохоймни хэрмэндэ һайн байхань ха гэжэ эзэниинь баяртай. Нилээдгүй ябабад. Абяа аниргүй...

Гэнтэ гүлгэнэйнь гангинаан соностобо. Ангуушан шагнаархаба. Нохойнь эзэн тээшээ ойртожо ябана хэбэртэй. Дуунинь дүтэ болоно.

Мэлсын яажашье урдеэгүй байтар, мантан томо баабгай нохойень намнаһаар ерэбэл даа... Мэлс нохойгоо абарха гэжэ даб гэбэ. Эгээл энэ үедэ арьяатан хүн тээшэ шуумайба. Ангуушан ухаа алдаагүй. Баабгайн ангагар ехэ ама руу гараа шэхээжэрхибэ. Гарынь халуу бусалжа, яһаниинь хурд гэбэ. Хүн баабгай хоёр носолдошолой. Баабгай Мэлсын нюурые, гарые ехээр гэмтээгээ.. Хайшаншье гээд бэ даа, баабгай Мэлсэһээ мултарһан байгаа. Теэд дахин добтолхоор ерэхэдэнь, Мэлс шархатаһаншье һаа, зуруулаараа хагда носоожорхибо. Баабгай галһаа айдаг шуу. Тиигэжэ арьяатан саашаа тонилһон байна. Ойдо золгоолдогшод хэн хэнээшье диилэнгүй, хоёр тээшээ «тараа» һэн.

Мэлс Доржиевич шуһаа ехээр гарабашье, мэдээ табяагүй, гэр тээшээ гэшхэлээ һэн. Гэртээ дүтэхэн ерэжэ хашхархадань, хүнүүд туһалһан байгаа.

Баабгайтай «барилдаад» диилдээгүй Мэлс Иванов һайн боложо, Шэнэ жэлые хүл дээрээ угтаха золтой байһандаа баяртай.

Вл. ГАЛСАНОВ.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приёмная — 2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды —2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, информации— 2-34-05, переводов — 2-54-93, писем и селькоров— 2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро —2-57-63, фотолаборатория —2-33-61, отдел объявлений — 2-65-54.

Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР.
Н-00733. Заказ № 305.